Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ“
Сергіевская ул., № 5
Tiflis, Rédaction „Mschak“

Խմբագրատան տելեֆօն № 2—53.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.

Տպարանի տելեֆօն № 67.

ՄՇԱԿ
ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ“.
TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK“.

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ
ՏԱՐՎԱՑ ՎՃԱՐԸ 5 ՌՈՒԲԼԻ։
Օգոստոսի 1-ից մինչև սեպտ. 1-ը 85 կ.։
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ։ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ և 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ։

Յայտարարութիւնների համար պէտք վճարել. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.։

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К°, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Վիլնոյում՝ Большая, 38, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

По умѣреннымъ цѣнамъ
Новѣйшихъ изящныхъ рисунковъ
ПОЛНОМѢРНЫЕ
ОБОИ
ФАБР. СКЛАДЪ
МАНГИКІАНА
ПУШКИНСКАЯ № 7.
291. 50—30 (Ն. Կ.)

ԿԱՏԱՐԵՑԷՔ ՊԱՀԱՆՋԸ

Մօտենում է դպրոցների դռների բացման ժամանակը և մենք մեր շուրջը լսում ենք գանգատներ, թէ քիչ ազատ տեղեր կան նոր աշակերտներ ընդունելու համար։

Դպրոց մտնել ցանկացողները կախված են պատահականութիւնից և պէտք է աչքի առաջ ունենան, որ կարող են մրցութեան ժամանակ անաջողութեան հանդիպել և չընդունվել դպրոցներում։

Երբ ազատ տեղերի թիւը սահմանափակ է, հասկանալի է, որ որքան էլ այս ու այն մանուկը աջող պատրաստված լինի, այնու ամենայնիւ կարող է մնալ դպրոցից դուրս։

Այդ տխուր և ծանր հեռանկարը ճնշել է ծնողներից շատերին և մենք լսում ենք աղիողորմ հառաչանքներ և գանգատներ բազմաթիւ բերաններից։

Թէև տարէ-տարի, ճիշդ է, աւելանում է կրթարանների թիւը և խտանում է դպրոցական ցանցը, այնու ամենայնիւ եղած կրթարանները անկարող են բաւարարութիւն տալ յայտնվող պահանջին։ Ուսում առնել ցանկացողների թիւը մեծանում է աւելի մեծ արագութեամբ և ընդարձակութեամբ, քան աջողվում է բանալ դպրոցական հաստատութիւններ։

Ցաւալի է արձանագրել, որ այն ժամանակ, երբ մամուլը և հասարակական գործիչները ամէն տեղ գոռում-գոչում են, քարոզում և յորդոր կարդում մարդկանց գրագիտութեան և կրթութեան անհրաժեշտութեան մասին, նոյն այդ ժամանակ ինքը կեանքը յարմարութիւններ չէ ընծայում մանուկ սերնդի բոլոր անդամներին մտնելու դպրոցներ և այնտեղ սովորելու կանոնաւոր կերպով։

Ահա մի քանի տարիներ են, որ Ռուսաստանի հասարակական կարծիքը դրականապէս արտայայտվել է դպրոցական ցանցի խտացման և զարգացման օգտին և Պետական Դումայի համակրութեամբ է վերաբերվել դէպի այն ծախքերը, որոնք անվում են կրթական գործի առաջադիմութեան համար։ Եւ այնու ամենայնիւ մենք նկատում ենք, որ դեռ շատ և շատ տեղում մեր երկրի ժողովուրդը հնարաւորութիւն չունի տալ կրթութիւն իր զաւակներին։

Անշուշտ՝ հասարակութիւնը պէտք է շարունակի պահանջել, որ պետական գանձարանը աւելի առատ գումարներ տայ կրթական գործի համար, բայց միևնոյն ժամանակ նա պէտք է որոնի և ուրիշ միջոցներ կենսական պահանջին բաւարարութիւն տալու համար։

Եւ այդ նա կարող է անել թէ օգնելով եղած այն հաստատութիւններին, որոնք պահում են կամ կարող են պահել դպրոցներ, թէ նոր կազմակերպութեամբ ձեռք զարնել դպրոցական ցանցի խտացմանը և թէ ամէն կերպ աջակցութիւն ցոյց տալով այն մասնաւոր անհատներին, որոնք կը բանան իրանց նախաձեռնութեամբ կրթարաններ մեր երկրի զանազան մասերում։

Մեր հասարակութիւնը պէտք է մի որոշ պատասխանատւութեան զգացմունք իւրացնի իր համար այն դէպքերում, երբ ուսման ծարաւ և ուսման ձգտող մանուկը մնում է անկիրթ մեր անընդունակութեան շնորհիւ՝ կազմակերպելու ժողովրդի լուսաւորութեանը ծառայող հիմնարկութիւններ։

Իւրաքանչիւր մանուկ, որ ցանկանում է ուսում առնել, պէտք է դրված լինի այնպիսի բարեպատեհ պայմանների մէջ, որ նա կարող լինի հասնել իր այդ իղձի իրագործման։

Դա պէտք է ճանաչվի իբրև մի սկզբունք, որը կրում է պարտականութեան կատարման պահանջի բնաւորութիւն իր վրա։ Եւ հասարակութիւնը չէ կարող խուսափել այդ պարտականութիւնից։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

14 օգոստոսի

Պետերբուրգ. — Ալէքսանդրօ-Նեվսկի տաճարում ատտատտ ... տեղի ունեցաւ «Нов. Вр.»-ի խմբագիր Սուվորինի թաղումը։ Պատարագը սկսելուց առաջ հոֆմէյստեր Եվրէինովը Նորին Կայսերական Մեծութեան Թագաւոր Կայսրի անունից կենդանի ծաղիկներից պատրաստած մի պսակ դրեց դագաղի վրա։ Պատարագին և թաղման հանդիսին ներկայ էին տեղական բարձր ադմինիստրացիայի, քաղաքային ինքնավարութեան, գիտական, գրական, լրագրական և արտիստական աշխարհի ներկայացուցիչները, հանգուցեալի աշխատակիցները, նրա ձեռնարկութիւնների մէջ ծառայողները և բազմաթիւ աղօթողներ։

—

Մարսէլ. — Դատաստանական իշխանութեան բարձրաստիճան պաշտօնեաներից մէկի կացարանի տան մուտքի առջև ռումբ է պայթել, լուրջ վնասներ պատճառելով։ Չարագործը չէ գտնված։

—

Կօշաղաչ. — Օգոստոսի 7-ի գիշերը մօնղօլները գրոհ տալով վերցրին Կօմդօն։ Քաղաքի կէսը այրվեց. Բերդը ի նշան անձնատուր լինելու սպիտակ դրօշակ պարզեց։

Չինական իշխանութիւնները, ներողութիւն յայտնելով ռուսաց հիւպատոսի դէմ հրացանաձգութեան համար, խնդրեցին միջնորդել՝ որպէսզի Մօնղօլիայի վրայով ուղարկեն իրանց հայրենիք։

—

Կաշգար. — Քաղաքից դուրս զինված ընդհարում տեղի ունեցաւ Կաշկարեան զօրամասի հրացանաձիգների և չինական զինուորների միջև։ Երկու կողմից էլ կան վիրաւորներ։ Հիւպատոսը, զօրամասի հրամանատարը և չինական իշխանութիւնները միասին քննում են միջադէպը։

—

Կուլջա. — Ուրումցիի շրջանում մօնղօլները ապստամբել են։

—

Բէլգրադ. — Երէկ երկարատև նիստ է ունեցել մինիստրների խորհուրդը Թագաւորի նախագահութեամբ։ Արդիւնքը գաղտնի է պահվում։ Արժանահաւատ լուրերի համաձայն Տրիֆկօվիչի կաբինէտը շուտով հրաժարական կը տայ։ Նրան կը փոխարինի կօալիցիօն (խառը) կաբինէտ Պաշիչի նախագահութեամբ։ Արտակարգ նիստի կը հրաւիրվի սկուպշչինան։

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

14 օգոստոսի

Կ. Պոլիս. — Բ. Դուռը պահանջում է Չերնօգօրիայից զէնքի կանչված զօրքերը արձակել։ Դիակօվօյում ալբանացիները գրաւել են ժանդարմերիայի գինապահեստը։

—

Բէլգրադ. — Պաշտօնապէս յայտարարված է, որ Եավօրի դէպքերի ստուգութիւնից յետոյ, կառավարութիւնը կարգադրել է Կ. Պոլսի իր դեսպանին եռանդուն առաջարկութիւն անել Բ. Դրանը՝ սերբ ազգաբնակութիւնը բռնութիւններից պաշտպանելու նպատակով։ Առաջարկվում է ազգաբնակութեանը հանգստութեամբ սպասել դիմումի արդիւնքներին։

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Թաւրիզ, 11 օգոստոսի

Ատրպատականի ընդհանուր նահանգապետ Սիփեհդարը հեռզհետէ մօտենալով Թաւրիզին ենթադրված աղմուկները չեղան և մտքերը բոլորովին խաղաղվեցին. այլ ևս ոչ բողոքի միտինգներ կան և ոչ իսկ նորի հանդէպ դժգոհութեան որևէ ցոյց. ընհակառակը ժողովուրդն անհամբեր սպասում է նոր գաւառի գալստեանը՝ փափագելով տեսնել իր գեղեցիկ յոյսերի իրականանալը։

Երկու օր առաջ Սիփեհդարն իր հետևորդներով հասաւ Թաւրիզից երկու ժամ հեռու ռուսաց ամարանոցն եղող Մէմէզաբաղ գիւղը և իջևանեց հաջի Շուջա-ուդ-Դովլէի նորակառոյց բնակարանը, որը շքեղապէս պատրաստված է Շուջա-ուդ-Դովլէի կարգադրութեամբ, որի յարգելի հիւրն է լինելու Սիփեհդարը նրա առանձին հրաւիրելով։ Սիփեհդարի հետ եկաւ նաև Բաշտի ... անգլիական հիւպատոսը Շիպլեի տեղ իբրև ժեռան և նոր քարգուզարը։ Ասում են, թէ Սիփեհդարի հետ կան նաև այլ կարևոր անձնաւորութիւններ զանազան պաշտօնների համար։

Հաւանօրէն նոր գեներալ-նահանգապետը կը մնայ Մէմէզաբաղ՝ մինչև րամազան ամսի վերջը։ Սիփեհդարի մի առ ժամանակ քաղաք չը մտնելու որոշումը վերագրում են մի ուրիշ հանգամանքի. դա այն է, որ Թէհրանում նորընտիր նահանգապետը ուզեցել էր, որ Թաւրիզի Ալադափուն՝ քաղաքի կենտրոնական զօրանոցն և թնդանօթարանը, որը գտնվում է ռուսաց զինուորական իշխանութեան ձեռքում, ինչպէս պետական միւս հաստատութիւնները, յանձնվի իրան Սիփեհդարին, որ նշանակում է տալ յիշեալ Ալադափուն պարսից իշխանութեան։ Թէհրանի ռուսաց դեսպանը տուել էր իր հաւանութիւնն առ այդ և յայտնել Թաւրիզի հիւպատոսարանին։ Միևնոյն ժամանակ ռուսաց զինուորական իշխանութիւնը չէ տալիս կենտրոնական զօրանոցը պարսիկներին՝ չունենալով Պետերբուրգի զինուորական բարձր իշխանութիւնից համապատասխան հրահանգ. ուստի այս փափուկ հարցը հաղորդված է Պետերբուրգ՝ ստանալու այս մասին կարգադրութիւն, որից յետոյ կը հարթվի անշուշտ պատահական թիւրիմացութիւնը։

Հաջի Շուջա-ուդ-Դովլէն տեսութեան գնաց Սիփեհդարին Մէմէզաբաղ, ուր տեղի ունեցաւ երկուստեք խիստ սիրալիր տեսակցութիւն։ Ժողովրդական խաւերում տիրող կարծիքն այն է, թէ Շուջա-ուդ-Դովլէն կը մնայ նոր գեներալ-նահանգապետի մօտ օգնական դառնալով՝ լինելով հմուտ և իրազեկ երկրին։

Նորընտիր նահանգապետի առաջ դրված են շատ ու շատ կենսական հարցեր, որոնք կարիք ունեն բաւարար լուծումն ստանալու։ Գաւառներում աշխատաւոր դասը՝ գիւղացին դժնդակ կացութեան մէջ է գիւղատէրերի գործ դրած ճնշումների պատճառով. հին սիստէմը անպատիժ գործ է դրվում. հարկաւոր է սանձել բռնաւոր խաներին ու գիւղատէր աղաներին։ Հարստահարութիւնների և անվերջ կեղեքումների ձեռքից հայ գիւղացիք շատ վայրերում ռուսաղաւանութեան են դիմում։ Հացի և այլ մթերքների գները չէժանացան և ազգաբնակութիւնը տանջվում է անյայտութեան մէջ։

Ժողովրդի յոյսը մեծ է Սիփեհդարի վրա. արդեօք կարդարանա՞ն այդ յոյսերը թէ ոչ, մենք առիթ կունենանք հաղորդելու «Մշակի» ընթերցողներին։

Հայկազուն

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՑՔԱՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ուստր, 6 օգոստոս (ն. տ.)

Քաղաքական կազմակերպութիւններու թիւին վրայ հատ մըն ալ աւելցաւ, «Յառաջդիմական կուսակցութիւն» (Progressive Party) անունով։

Նոր կուսակցութեան ծնունդը արդիւնքն է՝ յունիս ամսոյն մէջ Շիքագօ գումարուած՝ հանրապետականներու համաժողովին ընդգրկած սխալ քաղաքականութեան, ուր առանց հաշւոյ առնելու ժողովրդեան փափաքներն ու նախասիրումները, առանց նկատի առնելու անոր կեանքի կարիքներն ու բազմապիսի պէտքերը՝ Տաֆտը նախագահական թեկնածու անուանեցին և անոր քաղաքական պլատֆօրմը անցուցին։ Հանրապետական համաժողովին այս ձախող ու անիմաստ քաղաքականութիւնը պատճառ դարձաւ, որ համաժողովին ներկայ գտնուող պատգամաւորներէն շատեր ձեռնպահ մնային ընտրութեան մէջ, շատեր հեռանային ժողովէն և նոր կուսակցութիւն մը հիմնելու գաղափարն յղանային, 50 տարիներէ ի վեր Ամերիկայի Միացեալ-Պետութեանց քաղաքական ղեկը իր ձեռքին մէջ ունեցող ու տիրապետող հսկայ կուսակցութիւնը բաժանումի ենթարկելով։

Հանրապետականներու համաժողովը դեռ չվերջացած՝ Րուզվէլտ գաղափարն յղացաւ իր պատգամաւորներուն հետ հեռանալ ժողովէն և Յառաջդիմական Կուսակցութիւնը կազմել, որ լինի ուղղակի «ժողովուրդէն ընտրուած ու ժողովուրդին համար», որ տարիներ առաջ Ամերիկայի մեծ հայրենասէրը՝ Աբրահամ Լինքըլն յղացած էր։ Այսպէս ալ եղաւ։

Րուզվէլտի թեկնածուները ուժ տուին իրեն՝ գործնականացնելու իր յղացած ծրագիրը՝ ու անմիջապէս կազմեցին Յառաջդիմականը և յայտարարեցին, թէ այս նոր կուսակցութեան համաժողովը պիտի կազ-[illegible] չելու նախագահական թեկնածուներ։ Տաֆտի կուսակիցները ամէն կերպով ջանացին որ Րուզվէլտի ծրագիրը վիժեցնեն ու արգիլեն կուսակցութեան բաժանումը, բայց ի զուր...

Րուզվէլտ որքան խօսքի ու գրչի մարդ, նոյնքան ալ գործի մարդ է։ Անոր համար նշանակութիւն չունեցան թըղթերու ըսպառնալիքները, Տաֆտի յարձակումները և նոյն իսկ լրագրական աղտոտ զրպարտութիւնները, որոնցմով կուզէին նախապաշարել ժողովուրդը, որ Րուզվէլտի ույժ չը տայ և անոր ողջեգրած քաղաքականութեան չհետևի։

Րուզվէլտ սակայն՝ անպարտելի դուրս եկաւ այս բոլոր դաւերուն մէջէն. անիկա գծած էր իր շիտակ ճամբան և պիտի քալէր անկէ, իր կուսակիցներուն և ժողովուրդին հետ։ Ու հիմնեց Յառաջդիմական Փարթին։ Իրեն հետ գործակից ունի շատ մը ծերակուտականներ և երեսփոխաններ, ինչպէս նաև քանի մը նահանգներու կառավարիչները (governer), որոնց մէջ աչքի կը զարնուի մասնաւորապէս Կալիֆօրնիոյ նահանգին կառավարիչ Հայրըմ Ջանսըն։

Յառաջդիմականներու համաժողովը երէկ սկսաւ իր նիստերը Շիքագօյի մէջ։ Ժողովին կը մասնակցին մօտաւորապէս 2000 պատգամաւորներ, ամէն նահանգներէ ընտրուած, որ ուղղակի հասարակութիւնը կը ներկայացնեն ու ոչ թէ մասնաւոր փարթիներ։

Յառաջդիմականներու քաղաքական ծրագիրը հիմնուած է սա գլխաւոր սկզբունքին վրայ. Ամերիկան ժողովուրդով պէտք է կառավարուի եւ ժողովուրդին համար։ Իրենց քաղաքական պլատֆօրմը կը պարունակէ ժողովուրդին խիստ նպաստաւոր և արդի պայմաններուն յարմարցուած օրէնքներ, արդարութեան ու հաւասարութեան սկզբունքին վրայ հիմնուած։

Նախագահական թեկնածու պիտի անուանեն Թէօդոր Րուզվէլտ, իսկ փոխ-նախագահութեան համար կառավարիչ Ջանսըն։

Թէ ինչ պիտի ըլլայ այս նոր կուսակցութեան ճակատագրական վախճանը յառաջիկայ նոյեմբերի նախագահական ընտրութեան մէջ, առայժմ դժուար է գուշակել, բայց որոշ է թէ՝ հանրապետականներու թեկնածու Տաֆտին վերընտրելիութիւնը չպիտի յաջողի։

Մաղաք Գ. Պէրպէրեան

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՑ

XX

Գօլիցինեան բէժիմի կատարած քաջագործութիւններից մէկն էլ Թիֆլիսի Հայոց Հրատ. Ընկ. փակումն էր։

Տարիների ընթացքում այդ Ընկերութիւնը հայկական մեռած կեանքում մի խականան փարոս էր եղել և նրա կատարած փայլուն դերը իսկապէս անգնահատելի կարելի է համարել։

Ինտելիգենտական թեւականների մեր ազգային գործիչները ի մի խմբված, մի ընդհանուր նպատակով շաղկապված՝ այդ Հրատ. Ընկերութիւնը կարողացել էին բարձրացնել և մի այնպիսի բարձրութեան հասցնել, որից իջեցնել չէր կարող նրան ոչ մի փոթորիկ։

Սակայն գօլիցինեան հայակեր բէժիմի ապետները իրանց թաթը այդտեղ էլ հասցրին. դպրոցների փակումից, եկեղեցական կալուածների խլումից, մեր կուլտուրական-կրթական հաստատութիւնների պօգրոմից յետոյ հերթը հասաւ նաև Հրատ. Ընկերութեանը։

Հայերէն գրքեր տպագրելը և ժողովրդի մէջ ցրելը պետական յանցանք համարվեց, և տասնեակ տարիների անմնաս, կուլտուրական գործունէութիւն ունեցող հիմնարկութիւնը փակվեց առանց պատճառի, փակվեց ընդ միշտ, առանց այլ ևս վերականգնվելու յոյսի...

Անցան տարիներ։

Շատ դէպքեր պատահեցին, հայկական կեանքի վրայով շատ փոթորիկներ անցան, և երբ երկինքը փոքր ինչ պարզվեց, երբ հնարաւորութիւն ստացվեց պահ մի ազատ կրծքով շունչ քաշելու, այն ժամանակ հրապարակ եկաւ Հրատարակչական Ընկ. գործունէութեան վերսկսելու հարցը և այս անգամ աւելի լայն ծաւալով, աւելի մեծ նպատակներով։

Մարդիկ հաւաքվեցին, խօսեցին, վիճեցին, կազմեցին «Կ. Հ. Հրատ. Ընկ.», հաստատեցին նրան և սկսեցին «գործել»։

Շատ քաղաքներում Ընկերութեան տեղական ճիւղեր բացվեցին, մասնաժողովներ, յանձնաժողովներ, ենթաժողովներ ընտրվեցին, հարայ-հրոց, դաւի դարաբա, և... ռեսա

Երկու տարի է՝ գոյութիւն ունի Թիֆլիսի կենտրոնական մարմինը (գաւառների ճիւղերի մասին չեմ խօսում), երկու տարի է նա գործում է, և այդ երկու տարվայ գործունէութեան արդիւնքը մի ջուխտ և մի կենտ հրատարակութիւն է եղել և այն էլ վաղուց հայերէն լեզուով լոյս տեսած, մեծածաւալ, կլասիկների թարգմանութիւններ...

Ահա ինչ է ստացվում, երբ մի գործի գլուխ կանգնած են լինում այնպիսի մարդիկ, որոնք ընտրվում են միայն ընտրված լինելու համար և ոչ գործելու և որոնք այդ գործի համար այնքան են մտածում, որքան հայ գիւղացին չինական սահմանադրութեան մասին։

«Այգու պտուղը այգեպանը կիմանայ»— ասում է պարսկական առածը, և որքան հոգեբանական ճշգութիւն կայ հասարակ, տգէտ ամբոխի ուղեղից բղխած այդ խօսքերի մէջ։

Ամէն մի գործ անելու համար անպայման հարկաւոր են այդ նոյն գործին հմուտ, կարող և ընդունակ մարդիկ, այլապէս ոչինչ չի ստացվի այդ գործից։

Մանուֆակտուրային ապրանքների խանութում դարբին գործակատար չեն վարձի և նաւթային գործարանի կառավարիչ չեն նշանակի կօշկակարին։

Մենք շատ լաւ գիտենք այդ բանը և երբէք մեր մասնաւոր, սեփական գործերի մէջ այդպիսի անախրօնիզմ չենք թոյլ տայ։

Բայց երբ հարցը գալիս է հասարակական գործերին, օ, այդ դէպքում մենք շատ ներողամիտ ենք, եթէ ի հարկէ մեր ընտրեալները մեր բարեկամներն են կամ մեր թայֆայի մարդիկ։

Եւ մենք, որ մեր սեփական գործերում կօշկակարին մեր նաւթային կառավարիչ չենք նշանակի երբէք, այդտեղ արդէն այլ կերպ ենք վարվում։

Անգրագէտ կօշկակարին (ի հարկէ բաղդի բերմամբ հարստացած) ընտրում ենք միջնակարգ դպրոցի հոգաբարձու, մանուֆակտուրային խանութի գործակատարին՝ մի ընկերութեան գեղարուեստական մասնաճիւղի նախագահ, բժշկին ու փաստաբանին, որոնք հայերէն կարդալ անգամ չը գիտեն, հայերէն գրքեր հրատարակող ընկերութեան խմբագրական մասնաժողովի անդամներ։

Եւ յետոյ, երբ դուրս է գալիս, որ մեր այդ ընտրածները անկարող են լինում գործ անելու, ու նրանց վարած հասարակական հիմնարկութիւնը փոխանակ առաջ գնալու՝ աւելի ու աւելի յետ է գնում, մենք, փոխանակ դրա իսկական պատճառը փնտռե-

լու, գտնելու, վայնասուն ենք բարձրացնում, աղաղակում, թէ հայերի մէջ ոչինչ հասարակական գործ անել չէ կարելի։

Օրինակը աչքներիս առաջն է։

Թիֆլիսում հիմնվում է Հրատարակչական Ընկերութիւն։

Եւ այդ Ընկերութեան անդամները աչքաթող անելով Թիֆլիսում գտնվող մեր հարիւրաւոր գրականագէտներին, հրապարակախօսներին, մի խօսքով գրական գործիչներին, Ընկերութեան խմբագրական մասնաժողովի անդամներ են ընտրում այնպիսի մարդկանց, որոնք ոչ մի կապ չունեն գրականութեան հետ։

Եւ յետոյ, դեռ զարմանում ենք, որ այդ Ընկերութիւնը ոչինչ չէ անում, իսկ արածն էլ մի բանի պէտք չէ։

Չէ որ „Бѣда, коль пироги начнетъ печи сапожникъ...“

Որոշ մտումներով, կուսակցական տակտիկայի տեսակէտից ընտրված մարդիկ չեն, որ դրանից աւելի ոչինչ անել չեն կարող։

Նրանք միայն զէնք են, ձեռքի խաղալիք այն մարդկանց ձեռքին, որոնց ձեռնտու է այդպիսի մանեկեններով շրջապատված լինելը իրանց սեփական ցանկութիւններին ու մտումներին ազատ ասպարէզ տալու համար։

Եւ դրա փայլուն ապացոյցը տուեց «Կովկասի Հայոց Հրատարակչական Ընկերութիւնը» «Մշակի» յոբելեանի օրը։

Հայ գրքեր հրատարակելու և հայկական գրականութեանը զարկ տալու համար աշխարհ եկած Ընկերութիւնը որոշում է—լսում էք, ընթերցող—որոշում է չը մասնակցել հայ թերթի 40-ամեայ գոյութեան յոբելեանին, որովհետեւ այդ թերթը իրանց թայֆային չէ պատկանում։

Եւ սրանից յետոյ ինչ կարելի է սպասել այդպիսի մի ընկերութիւնից։

„Бѣда, коль пироги начнетъ печи сапожникъ“.

Բագու Վ. Թումանեան

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Հսկայական հրդեհ

Ջանուկ, 5 օգոստոսի

Օգոստոսի 3-ի լոյս 4-ի կէս գիշերին Ջանկեցիք ականատես եղան անսպասելի մի զարհուրանքի։ Գիշերվայ ժամը մօտ 12-ին աւելի քան 10 վերստ տարածութեան վրա ամբողջ հորիզոնը լուսաւորվեց հսկայական մի հրդեհով Տէր-Մկրտչեան և Մելիք-Էյնաթեան աղաների կալում։ Թէ ինչ պատճառով էր հրդեհը պատահել՝ դա դեռ անյայտ է։

Կալը դեռ չէր ծեծված, նա բաղկացած էր 4000 փինջայից (բարդ, որ ունի 10 [illegible] գտնվում էր գիւղի ներքեւում հայոց նոր թաղի կողքին, գիւղական դատարանին կցված։

Աղաների կալի չորս բոլորը տեղաւորված են Ջանուկի հայերի դէզերը՝ մօտ 20,000 բարդ, այսինքն 200,000 խուրձ։

Գիւղում րոպէապէս արտասովոր իրարանցում տեղի ունեցաւ. կանանց վայնասունը, տղամարդկանց հարայ հրոցը, շշկլված մարդկանց իրար խառնվելը կատարեալ էր։

Գործում էին այր ու կանայք. պրիստաւ Դուշինսկիի, տանուտէր Ախունդովի րոպէական ջանքերով՝ հազարաւոր ամբոխը խռնվեց այրվող դէզի շուրջը, որը փայտով, որը բահով մի մեծ շղթայ կազմեց հանգցնելու հրդեհը, որ սպառնում էր հայերի ամբողջ կալերին ու նոր հիմնված թաղին։ Բացի տեղացիներից՝ գործում էին նաև պոլիցիականներ, կօզակներ, երիտասարդներ ու ծերեր։ Մեծ օգնութիւն եղաւ, երբ ջրբաժան Ցակոբ Թադևոսեանը և Աւագ Բինիաթեանը մեծ աղմուկի ժամանակ հրամայեցին կալին կից «Դալմա» առուն ջուր բաց թողնել, թէև Ջանկեցիների ջրի հերթը չէր։ Ջուրը կապվեց և մեծ դէզի տակը լիճ կազմելով՝ հազիւ-հազ կարելի եղաւ հայոց թաղն ու կալերը ազատել։ 4000 բարդ այրվող դէզից ազատվեց միայն 1000 բարդ։ Վնասը որոշված է մօտ 5000 րուբլու։

Գեղունի

Մի նոր ամառանոց

Ննգի գիւղ (Շուշու գ.), 10 օգոստ.

Ամբողջ Շուշու գաւառում իր տեղի գեղեցկութեամբ, հարուստ ու ճոխ բուսականութեամբ և բազմաթիւ անուշահամ աղբիւրների ջրերով՝ կարելի է ասել՝ Ննգի գիւղն է իր գովելի շրջակայքով։ Այս վայրը բացի յիշեալ առաւելութիւններից ունի և մի ուրիշ արժանիք. այդ՝ տեղի օդերի բազմատեսակութիւնն է, որի պատճառով էլ երկար տարիներ այստեղ ապրողին նա երբէք ձանձրոյթ չէ պատճառում, այլ իր կազմութեան զանազանակերպութեամբ մշտական հետաքրքրութիւն է պատճառում բնութիւն սիրողին։

Գիւղի շրջակայքում ուշադրութեան արժանի է Բաղրխան սարը, որը ծածկված է պտղատու ծառերի անտառներով և ունի քաղցր ու սառնորակ աղբիւրներ։ Այս սարի օդը իր օգտակարութեամբ ու զովութեամբ գրաւում է այցելողներին։ Ամենատաք օրերին այդ սարի տաքութիւնը նորմալ աստիճանից չէ անցնում, և մշտական փչում են զովացուցիչ հովեր, իսկ երեկոյեան դէմ նորմալ տաքութիւնը փոխվում է ցրտի։ Սարի գլխին կայ հարթ տարածութիւն և ունի մեծ յարմարութիւն շինութիւնների համար։

Ի նկատի ունենալով այս բոլոր յարմարութիւններն ու առաւելութիւնները Բաղրխանը, մեր կարծիքով, կարող էր ամենալաւ ամարանոցի տեղ ծառայել, եթէ միայն յարմար հաղորդակցութիւն ունենար մօտակայ քաղաքների հետ։ Շուշի-Եւլախ խճուղուց այստեղ մօտ 15 վերստ հեռու է և ճանապարհներն էլ անկանոն ու կատարելապէս անյարմար՝ կառքերի [illegible]ութեան համար։ Շուշի քաղաքից մինչև Տրնավարդ գիւղը ահա մօտ հինգ ամիս է ինչ որ խճուղի են սկսել շինել և աւարտելու մօտ են, իսկ Տրնավարդ գիւղից մինչև [illegible] որի ճանապարհը շինելու պարտաւորութիւնը դրված է Ննգեցիների վրա, որովհետեւ նրանց հողի վրա է գտնվում։

Եւլախ-Շուշի երկաթուղու գիծը, որը արդէն կառավարութիւնից հաստատված է, երբ շինվի, բացառապէս այս շրջանի գիւղերի հարուստ հասարակութիւնն անպայման այցելելու է այս տեղը և հաւանութիւն տալով սրան՝ ամարանոց է դարձնելու ու ձեռնարկելու է ամարանոցային շինութիւնների հիմնարկութեան, որոնց հետևելու են միւսները, ու այսպիսով մօտիկ ապագայում Բաղրխանը դառնալու է հաւանականօրէն Ղարաբաղի առաջնակարգ ամարանոցներից մէկը, պատսպարելով ամառային ամենատաք օրերին բազուարնակ և մօտիկ տաք տեղերի հասարակութեան իր գեղեցիկ բուսականութեամբ ճոխ ու զովացուցիչ ստուերախիտ գրկում։

Ստ. Վարդանեան

Մոռացված մի շրջան

Հակակու գիւղ (Շուշու գաւ.), 7 օգոստ.

Մեր գիւղը գտնվելով Ղարաբաղի ամենամոռացված մի անկիւնում՝ զրկւած է բառիս բուն նշանակութեամբ։ Զուրկ ենք ուսումնարան և դրա նման կուլտուրական հիմնարկութիւններ։ Գիւղն իր գիւղատնտեսական աշխատանքները կատարում է պապական գործիքներով, մինչդեռ կարող էինք պարապվել անասնապահութեամբ ու մեղուաբուծութեամբ։ Ասենք՝ մեզանում ամեն գիւղացի ունի մի երկու մեծ եղջիւրաւոր անասուն, սակայն ոչխար ու այծ ասված բանը չը կայ իսպառ։ Մի քանի տուն էլ ունեն 3—4 քթոց մեղու, այն էլ պահում են Աստուծոյ ողորմութեամբ։

Փալուտու կոչված հանդում կարելի է պարապել շատ աջող կերպով անասնապահութեամբ, որովհետեւ ունի այդ հանդը առատ ջրեր ու ճոխ խոտահարքեր, շրջապատված խիտ անտառով, որը օդը և առհասարակ կլիման առողջարար է դարձնում։ Բացի այդ՝ կարելի է պարապվել մեղուաբուծութեամբ, որովհետեւ հողը հարուստ է ծաղիկներով։

Բայց մեր գիւղացիք մինչև անգամ վախենում են գնալ այդ հանդը։

Գիւղացիների անտարբերութեան գլխաւոր պատճառն այն է, որ կտրված են լուսաւոր աշխարհից. և այդ բաւական չէ, չունեն իրանց շրջանում գոնէ մի քանի քիչ-շատ զարգացած անձնաւորութիւններ։ Իսկ եղածները գտնվում են օտար վայրերում։

Մեր գիւղի «աղօթքարարները» և «կեղաչափերը» պակաս չեն լինում և ում որ գլուխը ցաւում է՝ վազում է նրանց մօտ։ Ջուր դուրս հանելու համար գնում են Թաղլար գիւղը, որը ունի ուսումնարան և շատ քիչ զարգացած մարդիկ, բայց չոփչիները անպակաս չեն լինում այդ մեծ գիւղից։

Մեր կողմերի սրբավայրերը անթիւ են. կան սրբավայրեր ամեն մի գիւղում և բացի այդ՝ Տողասարում, Մոխրինէս գիւղի հանդում, Թաղոտ և Տումի անտառներում։ Ամեն տարի ժողովուրդը մեծ բազմութեամբ գնում է դէպի այդ սրբավայրերը, հաւատալով որ իր հիւանդները կը փրկվեն իրանց ցաւերից, իսկ այդ ցաւերը մեծ մասամբ առաջ են գալիս անմաքրութիւնից։

Անմաքրութեան կողմից աչքի է ընկնում Մոխրինէս գիւղը։ Այս գիւղը մեր կողմերում յայտնի է իր դողութեամբ։ Ինչը պէտք է լուսաւորէ այս անկիւնը, եթէ ոչ ուսումը։ Բայց թէ ով պէտք է այդ ուսման գործը տարածէ, այդ հարցը մնում է անլուծելի։

Մի քանի ամիս սրանից առաջ մեր գիւղացիները ցանկացան ուսումնարան բանալ։ Ում հարկն է խնդիր ներկայացվեց և ստացվեց աջող պատասխան, այնպէս որ շատ կարելի է՝ ուսումն. տարվանից բացվի ուսումնարանը։

Թող այս օրինակը վերցնէ Թաղոտ գիւղը, որ մերժեց Ալէքսան բէկ Ղազարբէկեանի առաջարկութիւնը՝ ուսումնարան բանալու համար, չը նայած որ այդ անձը խոստացել էր ձրիաբար բնակարան տալ։

Ասլան Տէր-Ցարութիւնեան

ՄՐԳԵՂԷՆԻ ԹԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ

Նոր-Բայազէտ, 8 օգոստոսի

Այս տարի մրգեղէնի և այլ նպարեղէնների թանգութիւնը իր գագաթնակէտին է հասել։ Դա վերագրվում է այն բանին, որ գարնանը կարկուտն ու սառնամանիքները փչացրել էին մասամբ Երևանի մրգերը և այլ արմտիքը։ Միւս կողմից երկաթուղին էլ մեծ զարկ է տալիս մրգեղէնի թանգութեան։

Սակայն այսպէս թէ այնպէս մրգեղէնի թանգութեան և գների անմատչելիութեան հետ հաշտվենք մի կերպ, քանի որ այժմս մեր շուկաներում ընդհանրապէս էժան բան չը կայ և բոլոր կենսական մթերքները՝ ալիւրից սկսած մինչև մրմուռ սոխը՝ առասպելական գների են հասել։ Իսկ ինչ կերպ վերաբերվել կամ հանդուրժել այն իրողութեան, որ մեզանում յաճախ ծախվում են Երևանի դէն գցած և փտած ու խակ մրգերը, որոնց վրա Երևանում խակի ուշադրութիւն էլ չեն դարձնում ու «լաեզ» էլ չեն անում ուտելու։ Այն ինչ՝ մեզանում դրանք տեղական ժողովրդի սեղանի զարդն են կազմում։

Մրգերը մեզանում բերվում են (բացի ձմերուկից, որ Ղազախի կողմերից է գալիս) Երևանից՝ էշերի վրա բարձած. երբ կարաւանը գալիս է, դեռ մի քանի նման է, այսինքն դեռ ուտել կարելի է, իսկ երբ օրերով մնում են և չեն ծախվում մրգերը, արևի առաջ փռելով փչանում են, ուստի այդպիսի մրգերը աւելի շուտ ծանրաբեռնում են ուտողի ստամոքսը աւելորդ կերակրանիւթով, որոնք մարդու քսակը դատարկելուց զատ՝ ոչինչ բաւականութիւն չեն տալիս սպառողին։ Սակայն ժողովուրդը՝ գաւառի չունեւոր ամբոխը կարօտ է մրգեղէնի, ուստի նրա համար լաւն ու վատը միևնոյն է, և նա յագեցնում է իր ախորժակը, գնելով փտածն էլ, ճզլվածն էլ, թթվածն էլ։ Չէ որ նա տարին մի քանի անգամ է մրգեղէնի երես տեսնում, այն էլ ամառը, մրգերի ամենաառատ ժամանակը։ Հետևապէս գաւառի կարօտ ժողովուրդը, որ հացի փութը 5 կոպէկով է ստիպված գնելու, կարող է անշուշտ այդ գնով գնել նաև ծիրանը, սալորը, խնձորը և այդպիսի փտած մրգերով (լաւ տեսակների մասին չէ խօսքը. նրանք ծախվում են 8—10 կ. փութը) իր կարօտը յագեցնել, թէկուզ նա դրանից հիւանդանայ էլ՝ հոգ չէ։ Չէ որ [illegible] ըստ մեր ժողովրդի, Աստուծու պատիժ է, այլ ոչ թէ խակ մրգերի հետևանք...

Ինչ ուզում է և ինչպէս ուզում է լինի, բայց և այնպէս մեզանում մրգեղէնը թէ թանգ է և թէ, որ ամենագլխաւորն է, ստոր տեսակին է ծախվում, այն է, որդնած, թթված, ճզլված, փտած և այլն, որի վրա արժէր սանիտարական հսկողութիւն նշանակել, մանաւանդ որ հեռու Ռուսաստանի վայրերից խոլերային հիւանդութեան ձայներ են լսվում։

Դա չը պէտք է մոռանալ անշուշտ և՛ կաբոր դէպքում՝ ձեռք առնել աւելի դրական միջոց թէ մաքրութեան վերաբերմամբ և թէ ժողովրդի առողջապահութիւնը իր նորմալ դրութեան մէջ պահպանելու նկատմամբ։

Որսորդ

ԱՆՎԵՐՋ ՕՃԻՐՆԵՐ ՍԱՀՄԱՆԱԿԻՑ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒՄ

Հին-Նախիջևան, 6 օգոստոսի

Արաքսը իր ոլոր-մոլոր պտոյտներով կազմում է Հին-Նախիջևանի արևմտեան ու հարաւ-արևելեան սահմանագիծը։

Սահմանից դէնը պարսիկներ են բնակվում, որոնք կիսավայրենի ու թափառական կեանք են վարում։ Սահմանից դէսը տարածված են մի շարք հայ ու թուրք գիւղեր, որոնք ամեն տարի ենթակայ են լինում սահմանակից կիսավայրենի թուրքերի գողութիւններին, ասպատակութիւններին ու սպանութիւններին. դրան մանաւանդ նպաստում են ամառայ ամիսները, երբ Արաքսի ջուրը այն աստիճան նուազում է, որ արգելք չէ լինում զանազան աւազակների ու մարդասպանների ազատ անց ու դարձին։

Սահմանի թոյլ պաշտպանութիւնը աւելի քան նպաստում է այդ հանգամանքին և հէնց այդ պատճառով սահմանակից գիւղերի բնակչութիւնը չէ կարողանում վայելել այն ապահովութիւնը, որ յատուկ է Ռուսաստանի և Կովկասի միւս տեղերի բնակիչներին։ Այս գիւղերում բացակայում է կեանքի ու գոյքի ապահովութիւնը, և շինականը խաղաղ սրտով չէ կարողանում վայելել, մշակել, ծաղկեցնել իր արտն ու աւրօտը, այգին ու անդաստանը։ Հարևանը հարևանին մի չնչին պատճառի համար սպանութեամբ է սպառնում, մանաւանդ թուրքը հային, որը գիտէ, թէ սպանողը ազատօրէն անցնելով Արաքսը՝ անպատիժ կը մնայ իր կատարած յանցագործութեան համար։

Անցեալ տարի Թմբուլ գիւղում տանիքի վրա քնած տեղը դաշտադողի սպանեցին Գաբրիէլեանց մի անձի նրա համար, որ սպանվողը քաջութիւն էր ունեցել ձերբակալել տալու Պարսկաստանից այս կողմ անցած մաքսախոյզների և նրանց թէյը յաքքունիս գրաւել տալու։

Նրէկ նոյնպէս դաւաճանօրէն կատարվեց մի սոսկալի սպանութիւն սահմանակից Աստապատ գիւղում։

Անմիջապէս դէպքի տեղը ժամանեց տեղիս տանուտէրը։ Կազմված արձանագրութեան մէջ սպանողի կինը մատնանիշ է արել պարսկաստանցի երեք թուրքերի—Սալմանի և իր ընկերների—վրա, որոնք շարունակ մի քանի օր երթևեկելիս են եղել [illegible] գիշերը սպանելով անարգել կերպով անցել են սահմանը։ Սպանութիւնը տեղի է ունենում օգոստոսի 5-ի գիշերվայ ժամը 12-ին, երբ Ղազարը վերադարձել է մի խնջոյքից։ Մարդասպանները, թաքնված Ղազարի այգու աւելների մէջ, սպասելիս են եղել իրանց զոհին, որը տուն գալով իսկոյն հանվում ու պառկում է իր 3—4 տարեկան աղջըկայ հետ բալկոնի տակը ու րոպէապէս ննջում։ Կինը, աչքացաւի պատճառով, պառկում է սենեակում։ Եւ ահա դարանակալները վրա են հասնում և մաուզէրի տասնեակ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՈՒՍՈՒՑԻՉ ԵՐԿԱՆԵԱՆԸ

Ա.

Գեղեցիկ, յաղթանդամ, առոյգ երիտասարդ էր նա, երբ մտաւ մեր գաւառական դպրոցը։

Նրա հուժկու ձայնը, խոշոր արտաքինը, հաստատուն քայլուածքը և խիստ վարմունքը սարսուռ էր ազդում մեր մանկական սրտերին։ Աշակերտական չարութիւնների ժամանակ նրա անակնկալ յայտնվելը կամ հարևան դասարանում նրա ահարկու ձայնի հնչվելը մեզ շշմեցնում էր։ Սառում, քարանում էինք մեր տեղերում։ Մի ակնթարթում լուռ գերեզմանի էր վերափոխվում կենդանութիւնից վխտացող ուսումնարանը։

Բայց և այնպէս սիրում էինք նրան։ Դասարանը խիստ աշխոյժ էր պահում և մեզ չափազանց զբաղեցնում էր։ Մենք անհամբեր սպասում էինք նրա աշխարհագրութեան դասերին։ Մեր հետաքրքրութեանը չափ ու սահման չը կար, մանաւանդ երբ Երկանեանը մի առարկայ, իր, կամ մի նկար ձեռին՝ դասարան էր մտնում։ Զսպված շընչառութեամբ ամբողջովին հետաքրքրութիւն դարձած, սպասում էինք թէ ինչ նոր բան կը պատմէ նա զանազան վայրենի ազգերի մասին կամ կենդանիների կեանքից։ Կենդանիներից շատ էինք սիրում էշը, կապիկները։ Հէնց որ ուսուցիչ Երկանեանը դրանց նկարները ցուցադրում էր մեր առաջ, մենք ամեն ինչ մոռանում էինք՝ և՛ վարժապետի ներկայութիւնը, և՛ նրա խըստութիւնը ու անկարող լինելով այլ ևս զսպել մեր մանկական հոգու անմեղ թռիչքներն ու անսահման հետաքրքրութիւնը՝ մի ներքին, ակամայ շարժումից վեր ցատկելով, կայտառ ու ժպտադէմ փրտկացնում էինք.

— Մայմուն, մայմուն... վարժապետ... էշ... էշ... վարժապետ։

— Այո, այո, ուրախացէք, սիրելիներս, մայմուն, էշ. շատ ծիծաղեցէք, ձեր ընկերներին լաւ տեսէք, զուարճացէք։

Միաժամանակ ինքն էլ ինքնաբաւական ժպտում էր, և այդ ժպիտը սրտանց ծիծաղի էր փոխվում այն դէպքում, երբ մենք Պետերբուրգ բառի տեղ «Պետրոս-բէկ» էինք արտասանում և Ոստրելոտ քաղաքի տեղ «տրեխ»։

Մինչև օրս չեմ մոռանում մանկական կեանքիս այդ վառ անցեալը։ Ամեն ինչ հրաշալի, ուրախ, անմեղ, անխարդախ, առանց յետին մտքերի։

Մինչև օրս պայծառ ճաճանչով պատկերացած է առաջս անմոռաց վարժապետիս խիստ, բայց ժպտադէմ, պայծառ դէմքը, նրա բարի, անկեղծ աչքերի արտայայտութիւնը։ Վերջապէս նա, ինքն՝ մանուկներիս անկեղծ բարեկամը։ Մեր զբաղմունքի առարկան։ Մեր հերոսը։

Վերջապէս մենք աւարտեցինք։ Նոյն ուրախ ժպտով, նոյն մտերմութեամբ ճանապարհ դրեց մեզ դէպի կեանքի արահետները։ Մեզ հետևեցին ընթացաւարտների երկրորդ, երրորդ, չորրորդ շարքերը... Այդպէս՝ Երկանեանը շատ սերունդներ անեց, մեծացրեց։ Հոգատար մայր-թռչունի նման շատերին թռչել, հորիզոններ կարել սովրեցրեց։ Եւ այդպէս՝ տարիներ տասնեակ։ Հոգով միշտ երիտասարդ, աշխոյժ, միշտ մանուկների անկեղծ բարեկամ և ինքնադոհ։

Սակայն կեանքը անվերջ չը ժպտաց նրան։

Մի գեղեցիկ օր ուսուցիչ Երկանեանը այլ ևս դպրոցում չէր։

Մեր նորընտիր, ուսադիրներով հոգաբարձուին դուր չեկաւ նա։ Մի թեթև, բայց ազդեցիկ շշուկ հաճոյամոլ, կաժադուրկ թեմակալ առաջնորդի ականջին, թէ «Երկանեանը հնացել է, անպէտք է», և անձնուէր ուսուցիչը անխիղճ կերպով դուրս էր վռնդված իր սիրած դպրոցից։ Անարդարութեան աքսորականը դատապարտվեց դժուարութեամբ մի պատառ հաց ճարելու դժուարակիր աշխատանքին։ Նրան յաջորդեց նորեկ ուսուցիչը, որ փայլուն ուսադիրներով զուգտ հոգաբարձուի ազգականն էր։

Բ.

Մթնեց հորիզոնը ուսուցիչ Երկանեանի համար։ Արևը այնպէս պայծառ չէր փայլում։ Աստղերը կորցրին իրանց ցոլուն թարթն ու հրապոյրը։ Նրա համար կեանքը ևս կորցրեց իր հետաքրքրական բովանդակութիւնը։

— Կեանքս վերջացաւ, օրս սևացաւ,— յաճախ կրկնում էր անպաշտօն վարժապետը։

Բուռն ատելութիւնը, որպէս հրաբուղխից ժայթքող լաւա, եկաւ, խուժեց նրա սիրտն ու հոգին։ Ատելութեամբ լցվեց նա դէպի մարդ-արարածը, որ չը գնահատեց նրան, որը կոպիտ աքցի նման մի ակնթարթում քանդեց նրա աքնութեան փեթակը։ Տրորեց նրա քրտնաթոր աշխատանքի բուրաստանը։ Նրա անձեռած ծաղիկների գոյնզգոյն ածուները լլված են նրանից։

Եւ ով լսեց։ Մարդ-գազանը։ Գնահատելու ընդունակութիւնից զուրկ կոպիտ, անշառու հոգաբարձուն։

Եւ այդպէս՝ հոգու անյատակ խորութեամբ նա ատել սկսեց մարդկանց։ Շրջաններից փախուստ էր տալիս։ Սակաւ էր երևում։ Լուռ էր։ Մտածկոտ։ Նրան ընկերացել էր մի ծանր, մաշող վիշտ։ Նա ջրերի յատակից դուրս նետված որպէս մի որբ խխունջ՝ նորս էր կծկվել իր խեցեղէն պատեանի մէջ։ Ոչ մի բարեկամութիւն, ոչ մի ծանօթութիւն։ Միայն երբեմն, երբ երեկոների հովաս մայրը իջնում էր երկրի վրա, նա դուրս էր գալիս իր ճգնարանից և յոգնած քայլերն ուղղում էր իր փայփայած ուսումնարանի կողմը։ Նա բունը կորցրած ազաւոր տատրակի նման անհանգիստ, յուզումներով լի մի քանի շրջան էր անում ուսումնարանի շուրջը, կարօտ-կարօտ նայում էր իրան ծանօթ շէնքին և ապա յուսահատ, տանջված, արտասուքն աչքերին դառնում էր իր մենաւոր խուցը, գիշերների լռութեանը յանձնելու իր մեկուսացած հոգու տանջանքը։

Նրա այսպէս սակաւ երևալը, մաշված արտաքինը, խոնարհած գլխարկը, կեռամաղզգեստները և խուսափումները առիթ էին տալիս կարծելու, որ նա խիստ կարօտութեան մէջ է, սակայն նրա խիստ սահմանափակ կարեկցողներից ոչ ոք չէր համարձակվում որևէ առաջարկութիւն անել։ Նա հպարտ էր։ Կարեկցութիւնների կարօտ չէր։ Գուցէ և կարիքների մէջ էր, սակայն մնում էր անյողդողդ։ Միայն մի թուլութիւն, մի անձուկ, որ ունէր, այդ՝ ուսումնարանի կարօտն էր, աշակերտներից անջատ ապրելը։

— Այստեղ,—կուրծքը ծեծելով ասում էր նա,—այստեղ կարծես մի բան պայթեց։ Սրտումս լարեր կտրվեցին... Ինձ անջատեցին... ախ, օրս սևացաւ...

Եւ դարձեալ ընկղմվում էր խորհրդաւոր լռութեան մէջ և ծածկվում կարեկցող աչքերից։

Այսպէս անցաւ նրա առաջին անգործ աշունը, նրա կեանքի առաջին սևաթափը։ Անցաւ և ձմեռը։ Նա քաղցեց։ Նա մրսեց։ Ոչ ոք չիմացաւ, և շատ քչերը հետաքրքրվեցին։ Բայց իրօք նա խիստ ծանր ձմեռ անցկացրեց։ Վիրաւոր, անպատուված, չը գնահատված, անմխիթար և իր տասնեակ տարիների հարազատ պարապմունքից հեռացած։ Ուսուցչութեան տարիների ընթացքում էլ հազիւ բաւականացրեց իր ամենանահրաժեշտ կարիքները ձմրանը հոգալու, մինչև որ տակաւ-տակաւ օրը տաքացաւ։

Ահա կռկռացին կռունկների առաջին շարանները և օդեղէն ովկէանով լողացին, եկան։ Ահա և առաջին ծիծառը։ Մատաղ ճղները ուռճացան։ Հողի տակ սերմիկը կակղեց, ճեղքեց շերտը, ծիլ արձակեց։ Դաշտ ու ծմակներ կանաչ զուգվեցին։ Ձմրան կապանքը փշրեց առուն։ Թռչուն, կենդանիք, միջատ ու բզեզ, ճարճատուն ճպուռն իրար միացան, մասնակցելու գեղադիտակ գարնան մեծ համերգին։

Այսպէս սկսեց բնութեան վերզարթքը։ Ամեն տեղ շարժում, կեանք՝ բնութեան մէջ, արտերում, դաշտերում, այգիներում, ճանապարհներում։ Դադարած աշխատանքը նորից եռաց։ Մարդ, անասուն նորից գործի անցան։ Կեանքի տքնալից անիւը նորից ճռչլընթաց սլացաւ դէպ առաջ։

Ձմրան թմրանքից զարթեց նաև ուսուցիչ Երկանեանը։ Նոր թափով զարկող կեանքի շատրուանը ցնցեց և նրան։ Պայծառ երկնակամարը, մաքուր, թարմ օդը, աշխատաւորի վաստակի երգը առ ժամ մոռացնել տուին նրան մաշող վիշտը։ Շրջապատի հետ նա ևս կենդանութիւն, աշխոյժ ստացաւ։

Մի գեղեցիկ առաւօտ զարթեց կանուխ։ Փողոց դուրս եկաւ։ Զովարար ու թարմ էր վաղորդեան օդը։ Նա ջրից դուրս խլված ձկան նման արագ ումպերով սկսեց կլանել գիւրալի, թեթև օդը և բացագանչեց.

— Օխայ... հազիւ ճնշված կուրծքս թեթևացաւ։ Ողջոյն ձեզ, անոյշ օդ, պայծառ գարուն, պարզ, անամպ երկինք... Ո՛հ, հազիւ ազատուեցինք անիծեալ ձմեռից...

Եւ անձնատուր եղած իր մտքերին, ընթացաւ առաջ։

Նրա սև միացին տների շարքերը, ծուռ ու նեղ փողոցները և ամբողջ քաղաքը։ Նա արդէն այգիների ճանապարհն էր բռնել։ Ուր գնալը չէր որոշել։ Միայն մի ներքին զգացմունք նրան առաջ էր մղում զարթած բնութեան գեղատեսիլ պարզներով հիանալու, զմայլվելու։

Ո՛հ, ինչ կանաչ է, ինչ մախմուր, հարուստ կանաչ։ Ի՛նչ անուշահոտ բուրմունք։ Ա՛խ, ինչ լաւ է, ինչպէս արձակ, ազատ։

Հիացմունքի մի այդպիսի ցայտուն տրամադրութեամբ նա վերջապէս յիշեց, որ ինքն էլ մի փոքրիկ այգի ունի, միայն տարիներ թողնված անխնամ, և վճռեց իր յոգնած քայլերը դէպի այն կողմն ուղղել։

Իր այգին նա գտաւ միանգամայն աւերված վիճակում։ Ծառերը վայրենացած, անխնամ որթերը մոլախոտերի ու վայրի բաղեղների հետ խճճված, տրորված։ Մի խօսքով՝ նա զգաց հոգատար ձեռների բացակայութիւնն, անտէրութիւնն, մոռացութիւնն։ Այդ բոլորը նայում էին նրան դժգոհ, բողոքող աչքերով։

Ցանկարծ նրա մէջ րոպէական հոգեփոխութիւն առաջացաւ։ Գործի փափագը ե-

գնդակի հարուածներով փշրում են գանգը ու անհետանում գիշերային խաւարի մէջ...

Այսօր դէպքի տեղը ժամանեց գաւառապետի օգնականը խուզարկու շան ու ստրաժնիկների հետ։

Շունը իրան յատուկ հոտառութեամբ գտել է չարագործների ոտքերի տեղը, անցել է պարտէզի պատից, պատել հայոց թաղը, անցել Թուրքաց թաղը և այնտեղից էլ եկել Արաքսի ափը, երբ ոտքերի հետքեր պտել, կամեցել է անցնել սահմանը, բայց արգելվել է։ Անհրաժեշտ է սոյնօրինակ երևոյթների առաջն առնել ամենախիստ ու կտրուկ միջոցներով։ Անհրաժեշտ է սահմանը աւելի խստօրէն հսկել, որպէսզի կարգադրութեան հետևանքը կը լինէր թէ մաքսանենգութեան քչանալը և թէ նման դէպքերի չը կրկնվելը ու խաղաղ գիւղացու անդորրութիւնը չը վրդովելը և կեանքի, գոյքի ապահով կացութիւն ստեղծելը։

Կասկածանքով ձերբակալվեցին Աստապատի գիւղացիներ՝ Պետրոս Համբարձումեան և Միքայէլ Ցարութիւնեան։

Յուսանք՝ որ մօտիկ քննութիւնը երևան կը հանէ իսկական չարագործներին։

Ժամանակ է մտածել միջոց ձեռք առնելու, որպէս զի նման դէպքերում կարելի լինի սահմանը անցնել, դէպի միւս ափը՝ չարագործներին ձերբակալելու։ Այլապէս՝ լքումը մեծ է գիւղական սահմանակից շրջաններում՝ տիրող այդ անապահով կացութիւնից...

Ա. Տէր-Ստեփանեան

ՋԱՐԻՔԻ ԱՐՄԱՏԸ

Մեղրի, 3 օգոստոսի

Պր. Արծրունին «Մշակի» մի առաջնորդող յօդուածում ասում էր. «Փոքրիկ գործիչը անպայման բարոյական մարդ պիտի լինի...»։

Այդ միտքը հասկանալի է, որովհետև փոքրիկ գործիչը գործ ունի փոքրոգի մարդկանց հետ և փոքրիկ շրջանում է գործում նա, որտեղ ամենքը ճանաչում են նրան։

Մեր գաւառական նահապետ գործիչները, չնչին բացառութեամբ, փոքրիկ գործիչներ են, փոքրիկ ուսման, փոքրիկ փորձառութեան տէր, բայց գործելու ձիգ, եռանդ ունեցողներ։ Այդպիսիներից ոմանք յօժարակամ, ոմանք ակամայից, պայմանների շնորհիւ, գաւառում մնալով՝ մոլեռանդութեամբ առաջ են տանում մի անգամ իրանց յանձն առած միսսիան։ Նրանցից ամեն մէկը, մի որևէ գործի գլուխ անցնելով, գրկանքներ, հալածանքներ կրելով, անէծքներ, հայհոյանքներ լսելով, մաքառելով, ըստ իր ըմբռնողութեան, գործում և իր եռանդից քարշ է տալիս մասսան, որի համար նա գործում է և որի օժանդակ ոյժն է կազմում այդ մասսան։

Ինչ խօսք, որ մարդը սխալական է, հետևապէս գործ կատարողն էլ յաճախ սխալներ կը գործէ, իսկ անգործ, անդուռ բերան մարդը միշտ էլ պատրաստ նկատում է գործողի սխալը և նրան ուղղելու, օգնելու փոխարէն՝ և խօսում է, և բամբասում։ Մի քանի տարի անհատը գործելով, ժամանակի ընթացքում, իր առաջ տարած միսսիայի հետ միասին, վաստակում է և սև հակառակորդներ, որոնք պատեհ առթին այդ սխալները և նրա կեանքի մանր թերութիւնները ի մի գումարելով՝ գործչին անբարեխոյս են յայտարարում և ամբոխի ծաղրանքին ու նախատինքին մատնում, որով և խարան խաչ է դրվում այդ գործչի վրա։ Եւ այսպէս անվերջ, ամեն մէկս մեր աչքի գերանը թողած՝ մեր եղբօր աչքի շիւղն ենք տեսնում, որի հետևանքով էլ շատ նուիրված բարոյական փոքրիկ գործիչներ փօշմանել են իրանց բարոյական լինելուն։

Կարծես «եօթնասուն անգամ եօթն» ներման պատուիրանը մեզ համար չէ աւանդ թողած և մենք մեր աններողամտութեամբ ու անհոգական կրքի կուրացութեամբ միշտ էլ մեր մէջ պառակտումներ ենք առաջացնում, որից և հասարակութիւնները, հասարակական գործերը շատ են տուժում։

Աններողամտութիւնը դէպի փոքրիկ գործիչները ընդհանուր է և մեր գաւառական ցաւոտ կողմերից մէկն է, որին պիտի աշխատել վերջ տալ, իսկ այդ՝ հասարակութիւնների պարտքն է։ Գաւառական փոքրիկ գործիչները աւելի տուժում են այն տեղերում, որտեղերը հիմնվում են սպառող և մանր վարկի ընկերութիւններ, որտեղ մասնաւոր խանութպանների և տեղական վաշխառուների դէմ՝ «Բաժանեա զի տիրեսցես»-ի շնորհիւ յաճախ փոքրիկ գործիչը, իր անփորձութեամբ, զոհ է գնում նրանց սուր դաւերին, իսկ ժողովուրդը պառակտվելով՝ տգիտաբար վնասում է իր շահերին՝ յօգուտ այդ իր կօշէկը հասարակական ամեն շահերից վեր դասող ժողովրդի տզրուկներին։

Մեղրին, որ ունի օրինակելի անցեալ և որը ունի դպրոց, սպառ. և մանր վարկի ընկերութիւն, փէլդշէրական կայան, շաբաթական երկու անգամ ստացվում է պօստ, որը փոխվելու է կառավարականի, երեք մետաքսի մանարան, բամբակ մաքրելու մեքենաներ և այլն, այսօր նա, իր ներքին պառակտման շնորհիւ, որ ստեղծվել է վերը նկարագրած պայմաններից, իրան այն տեղին է հասցրել, որ բոլոր հասարակական գործերը կանգ են առել և երեք հասարակութիւններից մի շրջանային հասարակութիւն կազմելուց, հակառակ հասարակութեան մեծամասնութեան ցանկութեան և հրամայում են շինական կառավարութիւնը, փոխանակ Մեղրիում շինելու, շինել Լէհվազ Թուրք գիւղում, որ ոչ մի յարմարութիւն չունի։ Ժամանակ է մեղրեցիներիս սթափվելու և մի քիչ լուրջ խորհելու ու ձեռք-ձեռքի տուած գործելու։ Ժամանակ է ներման պատուիրանով յայտարարել մեր ներքին անկատել, բայց սուր կերպարանք ստացած պառակտումը։ Ում սրտին մօտ է գիւղի նամուսը և կարող է յայտարարելով պառակտումը վերացնել, մեր խորին շնորհակալութիւնը նրան։

Ե. Վարդանեան

ՓԱԽՈՒՍՏԸ ԱՄՕԹ Է, ԻՍԿ ՍԽԱԼԸ ՀԱՍԿԱՆԱԼԻ ՉԷ

Մաղրասա (Շամախու գ.), 8 օգոստ.

Մի քանի տարի է, որ մեր գիւղում եռանդուն կերպով խօսվում է հիւանդանոց հիմնելու, բժիշկ, փէլդշէր և մանկաբարձուհի հրաւիրելու, նաև փոքրիկ դեղատուն հաստատելու մասին։ Արծարծված և հրատապ դարձած այդ խնդրին ուժգին թափ տուողը, եթէ չենք սխալվում, եղել է սրանից մի քանի տարի առաջ մեր Գիւղատնտեսական Փոխադարձ Օգնութեան Ընկերութիւնը։ Այդ Ընկերութիւնը իր գոյութեան սկզբնական շրջանում ինչ թափով որ նուիրվել է յիշեալ հաստատութիւնները կեանքի կոչելու, վերջերս նոյն թափով էլ սկսել է մատնվել դատապարտելի անտարբերութեան՝ դէպի այդ հաստատութիւնների անդադար հրահրվող խնդիրը։

Մենք այդ մասին «Մշակում» գրելու առիթները ունեցել ենք։ Մի բան, որ մեզ խիստ մեծ ցաւ էր պատճառում, մօտիկ անցեալում այդ այն էր, որ յիշեալ Ընկերութիւնը մեր հաւաքական գրութիւններն ու դիմումները, նաև մեր յօդուածները թողնում էր անպատասխան և դժկամակում էր յայտնել մեզ իր գրական վճիռը։ Բայց մեր համբերութիւնը ունէր սահման, և այդ սահմանը եղաւ յուլիս ամսի 29-ը։ Այդ օրը հասարակական սակաւամարդ ժողովի առաջ կանգնած՝ հիւանդանոցի, բժշկի և այլն մասին էր խօսում Ընկերութեան նախագահը։ Մեր հանած եզրակացութիւնը մեր լսածից՝ այնքան էլ մխիթարական չէ։ Ահա թէ ինչու։

Համաձայն Ընկերութեան Բագւում կազմած նախահաշւի, մեր գիւղում փոքրիկ (4 մահճակալից բաղկացած) ամբուլատորիա, շնորհալի բժիշկ, փէլդշէր, մանկաբարձուհի և թեթև դեղատուն ունենալու համար՝ հարկաւոր կը լինի տարեկան մօտ 4500 ր., որպէսի գումարը Ընկերութիւնը յանձն է առնում բաց թողնել իր գանձարկղից, եթէ նախօրօք և յաջորդաբար իր գանձարկղում ընդունի հետևեալ գումարները. 1) հարկի մէջ տարեկան 700 ր. մեր գիւղից, 2) Ընկերութիւնը 100 նոր անդամ 3 տարվայ ընթացքում 38 ր. անդամավճարով, 3) իւրաքանչիւր հիւանդից, եթէ նա ներկայանայ բժշկին, 30 կոպ. վիզիտ, իսկ եթէ բժիշկը այցելի նրան՝ 50 կոպ., 4) շրջակայ գիւղերից բժշկին ներկայացող հիւանդներից 50-ական կոպ. վիզիտ, 5) մանկաբարձուհու աշխատանքը ծննդաբերութեան ընթացքում 3-ական րուբլի և 6) դեղատան օգուտն ու նուէրները։ Այդ բոլորից Ընկերութիւնը ընդհանուր մուտք հաշւում է մօտ 4500 րուբ., ինչպէս ասացինք, իսկ մենք՝ 5500 րուբ., այն էլ շատ թեթև հաշւած։ Այսպէս ուրեմն՝ Ընկերութիւնը իր նախագահի բերանով ջարդ ու փշուր է անում տարիներ շարունակ մեզ տուած իր խոստումը և այժմ Պիղատոսի նման ձեռքերը լուացած՝ սկսում է քաշվել յետ։ Ընկերութիւնը շատ լաւ գիտէ, որ մեր գիւղը տարեկան 700 ր. տալ չէ կարող. դա կը լինի մի պատուհաս մեր գիւղի համար։ Գիտէ նոյնպէս, որ մեր գիւղը նոր 100 անդամ եւս տալ չէ կարող բարեգործական մի ընկերութեան, որովհետև նա արդէն խանդավառութեան օրերում իր պօրցիան, այն է՝ 160 անդամ տուել է նրան, իսկ լքումի և վհատութեան այս օրերում և ոչ մէկ անդամ տալ կարող է։ Հետևապէս, եթէ մենք Ընկերութեան պահանջը չը կատարենք, նա էլ մեր՝ իր վրա դրած յոյսը կը խորտակի ու մեզ կը թողնի անբժիշկ և անհիւանդանոց։ Թէրևս հնարաւոր լինի 700 ր. տալը, սակայն ինչպէս ապահովենք Ընկերութեան համար 100 նոր անդամ մեր գիւղական հասարակութեան շրջանում, ուր բարեգործութեան գաղափարը դեռ եւս իր սաղմային դրութեան մէջ է։ Արդարև՝ դժուար է։

Ուրեմն՝ Ընկերութեան վրա յոյս դնելը այլևս անհեթեթութիւն է։ Մնում է, որ մենք տեսնենք մեր գլխի ճարը։ Տեսնենք, արդեօք հնարաւոր չէ այլ կերպ բժիշկ հրաւիրել և հիւանդանոց ունենալ։ Մեր գիւղը ունի մօտ 1000 տուն։ Մեր շրջակայ գիւղերն եւս միասին առած՝ հաշւում են 1000 տուն։ Գումար՝ 2000 տուն։ Մեր գիւղը իր չորս կողմի գիւղերի համար աւելի լաւ, յարմար և ձեռնտու կենտրոն է, քան Շամախին։ Անկասկած է, ուրեմն, որ մեր գիւղում նստած բժիշկը իր գործունէութեան րայօնում պէտք է ունենայ աւելի քան 2000 տուն, որոնք միջին հաշւով կը տան նրան մօտ 2000 ր. վիզիտ։ Եթէ 600 ր. աշխատի մանկաբարձուհին, 200 ր. մեր դրամագլխով բացված դեղատունը և 1000 րուբլի էլ տանք հարկի մէջ, այն ժամանակ կունենանք 3800 ր. մի գումար, որը լիովին բաւարարութիւն կը տայ բժշկական յիշատակված թեթև պերսօնալի պահանջներին՝ հաշւած այսպէս՝ 2400 րուբլի բժշկին, 500 ր. փէլդշէրին, 500 ր. մանկաբարձուհուն և 400 ր. միւս ծախսերը։ Վերջին 1000 ր. երկրորդ տարվանից կը տանք այն դէպքում, եթէ բժշկական պերսօնալի աշխատածը լինի պակաս 3000-ից, իսկ եթէ այդ գումարից աւելի լինի, այն ժամանակ մենք համեմատական չափով կը պակասեցնենք մեր այդ նպաստը։ Շնորհալի մի բժիշկ և շնորհալի մի մանկաբարձուհի 2—3 տարվայ ընթացքում այնպէս կը կապեն իրանց հետ 2000 անից բաղկացած մեր րայօնը, որ ոչ միայն հեշտութեամբ կաշխատեն իրանց վարձը, այլ և աչք չեն ունենայ մեր նպաստի վրա։ Այն ժամանակ մենք բժշկական օգնութիւնից կօգտվենք միայն 30—50 կ. չնչին վիզիտ հատուցանելով։ Մեր գիւղում բժշկական պերսօնալ հրաւիրելու և պահելու այդ ձևը մենք համարում ենք առաւել յարմար, քան մեր Ընկերութեան առաջարկած ձևն է։ Մնում է, որ այդ ուղղութեամբ եւս աշխատանք թափենք։ Բայց և այնպէս ցանկալի է լսել աւելի կոմպետենտ անձանց կարծիքը։

Միևնոյն հասարակական ժողովում միևնոյն նախագահը յայտնեց և այն, որ իր ձեռքի տակ գործող Ընկերութիւնը վճռել է բաց անել գիւղում ցորենի շտեմարան և, կարծեօք, մտադիր է հէնց այս տարվանից ամբարել 100 թաղար ցորեն։ Մեր գիւղը ունի իր հասարակական շտեմարանը՝ շինված 1909 թ. վերջերին։ Այդ շտեմարանի շինութիւնը, որ բաւական կոկիկ և գեղեցիկ է, բացի ժողովրդական օգնութիւնից, խլել է մեզանից 3000 ր. կանխիկ դրամ։ Շտեմարանը ունի աւելի քան 170 թաղար ցորեն՝ գոյացած ժողովրդական հողերի չարէքից։ Նա մեծ խոչընդոտների վրայից անցնելով՝ գլխաւորապէս նախորդ և ներկայ տանուտէրների՝ եղբայրներ Եգոր և Սամուէլ Ղարամեանների ջանքերի շնորհիւ, կարողացել է պահպանել իր գոյութիւնը մինչև օրս։ Անցեալ տարի մեր ժողովուրդը մի հանրագրութեամբ դիմել է նահանգապետին՝ շտեմարանը պետական դարձնելու համար 7 ր. 20 կ. գլխահարկից ազատվելու համար։ Նահանգապետը, կան հաւաստի լուրեր, տրամադիր է յարգելու մեր ժողովրդի դիմումը։ Կարճ՝ մենք արդէն ունենք համայնական շտեմարան, որի կողքին մի երկրորդ շտեմարանի գոյութիւնը ոչ միայն ցանկալի չէ, այլ և անհասկանալի է։ Եւ չը գիտենք, թէ յանուն ինչ բանի է ուզում գործել Ընկերութիւնն այդ սխալը։ Մեր անկեղծ խորհուրդն է, որ Ընկերութիւնը իր ուշադրութիւնը դարձնի աւելի սպառողական ընկերութեան կազմակերպման վրա, որի կարիքը մեր գիւղում աւելի սուր է, քան աւելորդ շտեմարանի կարիքը։

Հայրենակից

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Ա. Քալանթար վերադարձաւ իր ճանապարհորդութիւնից, որը կատարել էր նա դէպի Ալէքսանդրապօլ և Ղարաքիլիսա յայտնեղերի ամառային դասընթացքներ այցելելու և նոր գիւղատնտեսական դպրոցների ծրագիրների մշակման մասնակցելու։ Ալէքսանդրապօլում օգոստոսի 12-ին նա կարդաց երկու դասախօսութիւն գիւղատնտեսական կօօպերացիաների և տնտեսութեան կազմակերպութեան մասին։ Նոյն օրը մասնակցեց մի յատուկ խորհրդակցութեան, որ հրաւիրված էր Սէյլանեան եղբայրների նուիրաբերած գումարի գործադրութեան մասին գիւղատնտեսական կամ արհեստագիտական դպրոց հիմնելու նպատակով։ Ղարաքիլիսայում օգոստոսի 14-ին Ա. Քալանթար ամառային դասընթացքների ունկնդիրներին տուեց մի ամփոփ գաղափար կօօպերացիաների մասին և ապա բոլոր ուսուցչական կազմով ունեցաւ աշակերտների հետ մի զրոյց, որը կրում էր հարցաքննութեան բնաւորութիւն։ Աշակերտների մեծագոյն մասը տալիս էր շատ բաւարար պատասխաններ։ Ուսուցչական կազմի մէջ մտնում էին կուրսերի կառավարիչ Ա. Թամամշեան, անասնապահութեան դասատու Ա. Մարգարեան, կաթնատնտեսութեան վարպետ Լ. Ջառաֆեան։ Ղարաքիլիսայում Ա. Քալանթար ունեցաւ յատուկ խորհրդակցութիւն Գէորգ Եղիզարեանի հետ այն բարի նպատակի մասին, որ ունի վերջինս, այն է՝ տալու տուն և անձեռնմխելի գումար գիւղատնտեսական դպրոց բանալու Ղարաքիլիսայում։ Ամառային դասընթացքները յայտարարվել են օգոստոսի 15-ից յետոյ փակված։

◆ Հ. Առաքելեան, որ բացակայ է քաղաքից յուլիսի 20-ից, կը վերադառնայ Թիֆլիս օգոստոսի 25-ին։

◆ Կովկասեան Փոխարքայի պահակախումբը օգոստոսի 14-ին վերադարձել է Թիֆլիս։

◆ Թիֆլիսում սեպտեմբերի 14-ին տեղի կունենան խորհրդակցութիւններ Անդրկովկասի հինգ նահանգների պետական գիւղացիների հողատիրական իրաւունքների վերաբերեալ, 1900 թւի մայիսի 1-ի օրէնքի համաձայն մշակված, 1901 թւի ապրիլի 21-ի կանոնները վերաքննելու համար։

◆ Ի նկատի առնելով այն հանգամանքը, որ Կախեթիայի երկաթուղին անցնելու է խիտ ազգաբնակութիւն ունեցող տեղերով, Թէլաւի գաւառի II մասի հաշտարար միջնորդը միջնորդութիւն է հարուցել նահանգապետի առաջ՝ յիշեալ երկաթուղագծի կառուցման գործում համայնական աշխատանքներ կազմակերպել գիւղացիների համար, որը, հաշտարար միջնորդի կարծիքով,

---

կաւ խնդրեց նրան։

— Ինչու եմ անգործ։ Ինչու չեմ մշակում այգիս։ Անձ նոյնպիսի ազնիւ գործ, որպէս և ուսուցչութիւնը։ Ուսումնարանս թող այգիս լինի, ծառերը, ծաղիկները՝ սիրունիկ աշակերտներս։ Ինչպէս դաստիարակում, մեծացնում էի աշակերտներիս, այնպէս էլ կը մշակեմ, կը խնամեմ ծառերն ու ծաղիկները։ Հասուն պտուղները թող պսակեն աշխատանքս և վաստակած ժամերիս մխիթար լինեն։

Մտածեց, կատարեց։

Գ.

Արդէն մայիս ամիսն էր։

Ուսուցիչ Երկանեանի այգին զուգված նորահարսի էր նման։

Բաղը, միջանցքները մաքուր, դժուարանցանելի մացառներից ազատ։ Պտղատու ծառերը, կանաչազարդ ոքերը շարք-շարք դասաւորված։ Առուները փորված, պատրաստ։ Ամեն տեղ կարգ, կանոն։ Երևում էին տիրոջ աշխատանքի միայն հետքերը։

Ուսուցիչը իսկական այգեպանի դերումն էր։ Նա այդ բոլորը կատարել է մշակների գործակցութեամբ։ Այդ բոլորը տեսնելով, ուրախ էր նա, անչափ ուրախ։ Նրան չափազանց ուրախացնում և զբաղեցնում էր նաև ծաղկանոցը, որ տեղաւորված էր բաղի մէջտեղում։

Բազմաձև փոքրիկ ածուների մէջ տեղաւորված էին անուշաբոյր, բազմերանգ ծաղիկները։ Այստեղ էին ծաղիկների թագուհին՝ վարդը, համեստափայլ յասմիկը, արիւնագոյն կակաչը, արբեցնող մեխակը, մաքրակենցաղ շուշանը և այլ բազմատեսակ ծաղիկներ, որոնք անուշահոտ բոյրերի մի ընդարձակ աւազան էին ներկայացնում։

Ուսուցիչը այդ անմեղ, գեղատեսիլ էակների մէջ ճանաչեց իր նախկին աշակերտներին։ Նա գտաւ իր անգին կորուստը։ Նա ոգևորվեց, կենդանացաւ։ Ծաղիկների իւրաքանչիւր ածու նրան միևնոյն դասարան պատկերացաւ և ծաղիկները՝ իր նախկին սիրված աշակերտները։ Նա մինչև անգամ իւրաքանչիւր ծաղկի անունը իր առաջուան աշակերտների անունով մկրտեց։ Վարդին անուանեց Վարդանիկ, մեխակին՝ Միխակօ, կակաչին՝ Կիձի, յասմիկին՝ Արփիկ և այլն։

Երբ կանուխ առաւօտեան այգի էր մտնում, առաջին այցելութիւնը երփներանգ բուրաստանին էր տալիս։ Ողջագուրվում էր նրանց հետ և հաճոյախօսութիւններ անում։

— Սիրուն Վարդանիկ, այսօր շատ շքեղ ես բացվել. ինչ կայ. երևի դասդ լաւ գիտես։

— Միխակօ, այդ ինչ եմ տեսնում, ինչու ես սիրուն վիզդ կախել։ Ի՞նչ է, գլուխդ է ցաւում։ Ոչինչ, սիրելիս, ես կը բժշկեմ։

— Այ դու վախկոտ Արփիկ, ինչու ես թաքնվում, երևի դասերդ լաւ չես պատրաստել։ Ոչի՛նչ, ոչի՛նչ, մօտ արի, միասին պատրաստենք, ես քեզ կօգնեմ։

— Իսկ դու չարաճճի Կիձի, ինչու է դէմքդ այդպէս կարմրատակել, աչքերդ արիւնով լցվել. երևի շատ ես թռչկոտել ու ծեծվել. ես քեզ քանի՜ խրատեմ։

Եւ այդպէս սիրաշահելով իւրաքանչիւր ծաղկին, նա մեկնում էր իր հոգատար ձեռը դէպի նրանց կամ ուղղում էր կամ աւելորդ տերևներն էր մաքրում և կամ թուլացած արմատներն ամրացնում։ Ուսուցիչ Երկանեանը իր սիրած ամենողորմի աշխարհումն էր իրան զգում։ Իրան պաշտպանող մեծ վիշտն առժամանակ մոռացութեան էր տուել։ Բայց, ծաղիկների ընկերակցութեամբ նա նորից ապրեց, վերակենդանացաւ։

Մի բան միայն նրան խիստ անհանգստացնում էր։ Ջուրը ուշանում էր։

Դ.

Ուսուցիչ Երկանեանի այգին գտնվում էր «Քառասուններ» կոչված այգեգործական շրջանում։ Այստեղ բազմաթիւ այգիների ոռոգումը կատարվում էր հերթով. նա վաղուց հերթի էր սպասում, սակայն հերթը չէր հասնում։

Այդ շրջանի ջրաբաշխը ընտրված էր սարափանցի Օվակիմը, որը մի գռեհիկ, բայց հարուստ այգեպան էր։ Հարստութեան երկրպագու, հարուստների առաջ քծնող, խոնարհ ծռող, նրանց ձայներովն էլ ընտրված։

Երբ Երկանեանը ջրի ուշանալը նկատեց, մշակներից մէկին ուղարկեց Օվակիմի մօտ, ջրի բաշխումը փութացնելու։

— Տէրդ ո՞վ է,—հարցրեց ջրաբաշխը։

— Երկանեանը,—եղաւ կարճ պատասխանը։

— Լաւ, անջուր չէք խեղդվի,—կոպտաբար ասաց Օվակիմը։

Միւս անգամ ուղարկեց։

— Ասացի՛ լաւ. դեռ ձեր հերթը չէ,—բարկացած գոչեց Օվակիմը։

Այդ դէպքից մի քանի օր ևս անցաւ։

Երկանեանը նկատեց, որ այգին տակաւ-տակաւ զրկվում է թարմութիւնից, ծաղիկները կորցնում են իրանց նախկին առոյգ տեսքը։ Երկար տատանումից յետոյ ինքը գնաց Օվակիմի մօտ։

— Լաւ. վաղը առաւօտեան ջուրը ձերն է,— եղաւ Օվակիմի սառը պատասխանը։

Դրական խոստումը իջեցրեց Երկանեանի զայրոյթը։ Նա թէպէտ ջրաբաշխի հասցէին մի քանի թթու խօսքեր փնթփնթաց, սակայն վաղը ջուր ունենալու խոստումը մոռացրեց ամեն ինչ։

Առաւօտեան շատ կանուխ զարթեց։ Մշակներից մէկին ուղարկեց փողոցի կողմը՝ ջրի սահանքները բանալու, ինքը՝ բահը ուսին, մի արտակարգ աշխոյժով, երկու մշակի ընկերակցութեամբ մտաւ այգու ներս, ջրին սպասելու, նրան ճանապարհ, ուղղութիւն տալու։

Անցնելիս, նրա հետաքրքրական հայեացքից չը վրիպեցին ծաղիկները։ Ջրի սակաւութիւնից նրանցից շատերի կատարները տխուր ցած էին թեքվել։

— Տղերք ջան, խռովկան երեխայի նման ինչ էք քթներդ կախել։ Ահա շուտով, շատ շուտով ջուր կը ստանաք։ Մաքուր, պաղ, առատ ջուր։ Կուշտ-կուշտ խմեցէք։ Կեանք, աշխոյժ ստացէք։ Ձեր անուշահոտ բուրվաններից ինձ բոյր ծխեցէք։

Այսպէս խօսելով, նա ոքերի շարքերը մտաւ։ Մտնելն իմացաւ, նրա մարմնով մի սարսուռ անցաւ։ Այստեղ պարզ նկատեց, որ ջրի պակասութիւնից ոքերի ամբողջ շարքեր ոչ միայն անդրանիկ թարմութիւնն են կորցրել, այլ և թառամել են ու մահվան դեղնութիւնն է նրանց պատել։ Մի քանի ոքեր էլ խորշակից չորացել են։ Սակայն այդ բոլորը չը յուսահատեցրին նրան.

— Ջուրը, առատ ջուրը կը շտկէ ամեն ինչ, ծառ ու ծաղիկներիս թարմութիւն կը ներշնչէ,—ասում էր նա։—Վերջին մխիթարութիւնս, իմ կանաչ, մախմուր այգիս, նորից կը վերակենդանանաս, կը փարթամանաս։

Այսպիսի վառ ակնկալութիւններով պաշարված, նա սպասեց կէս ժամ, մի ժամ, բայց խոստացված ջուրը դեռ չէր երևում։ Ջը կար։

— Ի՞նչ է նշանակում։ Ինչու ջուրն ուշացաւ։ Երևի այն անպիտանը սահանքի դանակը բանալ չէ կարողանում։ Մանձէզ, գնա շուտ, նրան օգնութիւն հասիր,—պատուիրեց ծառաներից մէկին,—դէհ շուտ, ջուր հասցրէք. այգին ծարաւ այրվում է։

Շատ չանցած, Մանձէզը վերադարձաւ։

— Հը՞, ինչ կայ։ Ինչու ջուրը ուշացաւ։

— Մեզ համար ջուր չը կայ։

— Ի՞նչպէս թէ,—զարմացած հարցրեց Երկանեանը։

— Այնպէս։ Մեզ ջուր չեն տալիս։ Մեր ջուրը կտրել են, հարևանին են տուել։ Ջրաբաշխ Օվակիմն ասում է՝ «Քո տէրը կարող է սպասել, ոչինչ չունի կորցրած. իսկ աղա Գասպարը սպասելու ժամանակ չունի. նրա քէֆին չեմ կարող դիպչել, ջուրը նրան եմ տուել»։ Չես հաւատում, տէր, գնա, տես։ Հարևանի պահապանն էլ հրացանը ձեռին, կանգնած է։ Ասում է՝ ջուրը մերն է, եթէ համարձակվէք առաջը կտրել, մօտեցողին տեղն ու տեղը կը սատկեցնեմ։

— Ինչպէս, մեր ջրի հերթը ուրիշին է տուած. այդ անկարելի է։ Եթէ ճիշդ է, դառն անպատուութիւն է այդ, մի կոպիտ ծաղր իմ հասցէին։ Բայց... ես վարժապետ եմ... չեմ թոյլ տայ պատուիս հետ խաղալ։ Չեմ թոյլ տայ, որ չար մարդիկ վերջին յոյսերիս, մխիթարութիւններիս երջանկութեան բաժակը փշրեն, խորտակեն։

Եւ նրա հիւանդոտ երևակայութեանը պատկերացաւ մի սոսկալի տեսարան՝ ջրազուրկ այգին միանգամայն խանձված, խորշակահար եղած։ Ալ ու ալվան ծաղիկները ճլոր-ճլոր, թառամած, դալկահար, ցօղունների ծայրերին կենդանի կախված։ Իսկ իր դառն աշխատանքը, վերջին ճիգը, վերջին ձեռնարկութիւնը չը վարձատրված։

Այդ ցնորամիտ երազանքներից պարուրված, մի ակնթարթում նա սեղմեց բահը, դուրս վազեց փողոց, կատարված անամօթութեանը հաւաստիանալու. և նրան պատկերացաւ անապատելին։

Ջուրը զօրեղ հոսանքով, աղմուկներ հանելով, սահանքներից առատութեամբ թափվում էր իրանց երկրորդ հարևանի՝ յայտնի Գասպար աղայի այգին, որի ոյժի առաջ ջրաբաշխ Օվակիմը սողում էր։

— Ո՛չ, այլևս կասկած չը կայ, որ կատարվածը անարդարութիւն է ու անիրաւութիւն։ Ջուրս խլել՝ այդ արհամարհանք է ... դառն կատակ։ Հարուստների կատակը թոյլերի հասցէին... Բայց... ես վարժապետ եմ... չեմ թոյլ տայ....։

Այս և նման բացագանչութիւններով, նա այգին յանձնեց մշակների հովանաւորութեանը և սարափանցի Օվակիմի այգին շտապեց, կատարված անարդարութեան դէմ բողոքելու։ Նրան չը գտաւ այգում։ Շտապեց քաղաք, նոյնպէս տանը չը գտաւ։ Սրան, նրան հարցրեց, Օվակիմը չը կար ու չը կար, գետինը ճեղքվել, ներս էր մտել։

Չափազանց յուզմունքների մէջ մթնեց վիրաւոր ուսուցչի օրը։ Զայրոյթն ու անհանգստութիւնը վանեցին քունը նրա այրող աչքերից։ Մի տանջալից գիշեր անցկացրեց նա։

Գէորգ Ք. Մկրտումեան

(Վերջը միւս անգամ)

[illegible]

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻ ԹԵՐԹԵՐԻՑ

[illegible]

Մոսկվայի ոստիկանութիւնը բռնել է 1225 անառակ կանայք։

✦ Վերաքննութեան երկիւղից. — Տոմսկ քաղաքի գիմնազիայի IV դասարանի 14 տարեկան մի աշակերտուհի, սաստիկ երկիւղ կրելով վերաքննութիւնից՝ անձնասպան եղաւ, ընկնելով Տոմ գետը։

✦ Գիտնականի մահը. — Մօնբլանի սառցաբանները գիտական քննութեան ենթարկելիս՝ մեռաւ ողբերգական մահով Կեմբրիջի համալսարանի պրօֆեսոր Ջէնսը։

✦ Ամուսնացած ուսուցչուհիների դարդը. — Սարատովի առաջնորդ Ալէքսիի հրամանով Թեմական դպրոցական խորհուրդը արձակում է եկեղեցական դպրոցների ամուսնացած վարժուհիներին, որոնք, հիմնվելով իրանց սպառնացող Թշուառութեան վրա, միջնորդներ են ուղարկում՝ անհետեւանք Թողնել տալու առաջնորդի հրամանը։

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

[illegible]

✦ [illegible] սերի զօրքերի պետերը պահանջում են կառավարութիւնից մինիստրների հրաժարական և բախտիարների հեռացումը, սպառնալով հակառակ դէպքում արշաւել Թէհրանի վրա։

✦ Շվէյցարական մամուլը յուզված տրամադրութիւն է ցոյց տալիս Իտալիայի դիտաւորութիւնների մասին տարածված այն լուրերով, որ իբր նա ուզում է գրաւել Տեսինի կանտոնը (Ticino), որը Իտալական Շվէյցարիայի ամենամեծ մասն է կազմում։ Այդ նպատակով Իտալիան տեսինեան սահմանագլխի վրա շինում է մի բերդ, որտեղից ամեն ժամանակ կարելի է կործանել Լուգանօ քաղաքը։ Տեսինի կանտոնի գրաւումը առիթ կը տար Շվէյցարիայի բաժանմանը հարեւան պետութիւնների միջեւ։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

14 օգոստոսի

ԲԵՐԼԻՆ։ Կենսական մթերքների թանգանալը, մանաւանդ մսինը, յուզմունք է պատճառում ամբողջ Գերմանիայում։ Քաղաքների ներկայացուցիչների խորհրդակցութիւնը աշխատելու է հօլլանդական և դանիական մսի ներմուծումը ուժեղացնելու օգտին։ Մտադրութիւն կայ միջնորդութիւն վարթեցնել դաշնակցական խորհրդի մէջ սահմանները բանալու մասին, ի թիւս որոց նաև ռուսական անասուններ և թարմ միս ներմուծելու նպատակով, սահմանելով յատուկ առողջապահական վերահսկողութիւն, նոյնպէս և անասունների ներմուծման տուրքը պակասեցնելու մասին։

ԼՈՆԴՈՆ։ Երկրագործական շրջաններում լուրջ դրութիւն է ստեղծվել շնորհիւ անընդհատ տեղացող անձրևների։ Հնձված հացաբերքերը գաշտերում թիում են ջրի տակ ամբողջ երկրում։ Հիւսիսային շրջաններում այլ ևս յոյս չը կայ հացի բերքը փրկելու։ Հիւսիսային Ուէլսում երկաթուղային հաղորդակցութիւնը ջրհեղեղների շնորհիւ մասամբ ընդհատված է։ Մանչեստրում անընդհատ անձրև է տեղացել 25 ժամ շարունակ, Մնեստերում՝ 40 ժամ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Գրաւված է «Правда» լրագրի № 90-ը, «Խօսքեր և գործեր» ու «Գաղտնի դօկումենտները» վերնագրով յօդուածները զետեղելուն համար։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ։ Սենատը յանձնարարել է ընտրողական ֆօնդի յանձնաժողովին շարունակել Րուզվելտի ու Նաւթային տրեստի միջև կայացած ֆինանսական համաձայնութեան գործի քննութիւնը, առաջարկելով մանրամասնօրէն պարզել, թէ ճիշդ է, արդեօք, որ նախագահական առաջիկայ ընտրութեան համար յատկացված է երեք միլիոն դոլլար։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Զինուորական օդապարիկը եօթ օֆիցերներով բարձրանալով Պետերբուրգից, 14 ժամվայ չափ թռիչք կատարելուց յետոյ, անցնելով Լադոժեան լիճը, իջաւ Վալաամում։ Նրանք կտրել են 300 վերստ տարածութիւն։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թեմականաւարտ եւ գիմնազիաւարտ

ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐ

երեք տարվայ փորձառութեամբ, հայ դպրոցներում ուսուցչութեան ՊԱՇՏՕՆ են որոնում։ Պայմանների մասին գիմել հետեւեալ հասցէով. Тифлисъ, Мануфактурная торговля Бр. А. Е. и С. Багдасаровыхъ, учителю А. Манукянъ.

(օ.մ.) 587. 3—2

Վ. եւ ՍՏ. ՍՄԲԱՏԵԱՆՆԵՐԻ
ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶԸ
ԵՒ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԸ

միջնորդութիւն է յարուցել, ուր յարկն է, թոյլտուութիւն ստանալու սինեմատօգրաֆ ձեռք բերել և դասարանում աւանդելիք նիւթերը, կարելին չափ, ցուցադրել։ Երգերով շարժական խաղերը, Սօկօլի սիստեմով մարմնամարզութիւնը կը դրվի աւելի հաստատուն հիմքերի վրա։ Աչքի ընկնող տեղ կը բռնի նկարչութիւնը, որի համար հրաւիրված է փորձված և հմուտ ուսուցիչ։ Մայիսին քննվող 9 աշակերտ քննութիւնը աջող բռնեցին զանազան գիմնազիաներում։ Կայ 2 գիշերօթիկ տեղ։ Դասերի սկիզբը սեպտ. 1-ին։ Աշակերտների ընդունելութեան և պայմանների մասին կարելի է դիմել ամեն օր։ Սօլոլակ, փողոց Պասկեվիչի, № 13.

(կ.հ.) 588. 5—2

ԱԳԵՆՏ
Մ. Ա. ԳԱԺՕՆԻԱ

Ընդունում է ամեն տեսակ յայտարարութիւններ թէ տեղական և թէ մայրաքաղաքի լրագիրների համար։

Հասցէն՝ 1) Միխայլօվսկի պր., «Վէտցել» հիւրանոց, տէլէֆօն 380. 2) Վակէ, սեփ. տուն, Աղնուականների գիմնազիայի մօտ, տէլէֆօն 925.

(օ.մ.) 577. 5—3

Առեւտրակ. ուսումնարան
ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՎ, և
Հաշւապահական կուրսեր
ԻՎԱՆ Զ. ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ

Ընդունելութեան և լրացուց. քննութ. օգոստ. 27-ից։ Պարապմունքները Առեւտրականում սեպտ. 3-ից, իսկ Հաշւապահականում 15-ից։ Միխայլօվսկի պր. № 53.

(հ.կ.) 594. 5—2

ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
Գ. ԵՒ Մ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆՑՆԵՐԻ

Թիֆլիսում (Նիկօլայէվսկայա փող. № 36, Վօրօնցօվի արձանի մօտ)։

Մանրամասն տեղեկութիւններ տրվում են Կուրսերի դիւանատանը ամեն օր՝ երեկոյեան ժամը 4—7-ը։

(ա.օ.) 579. 25—4

ԶԱՔԱԹԱԼԱՅԻ
հայոց ծխ. երկս. դպրոցի համար հարկաւոր են՝

Ներսիսեանաւարտ կամ ճեմարանաւարտ

խմբապետ-ուսուցիչ,

որ վարելու է եկեղեցու երգեցիկ խումբը և ունենալու 26 դաս, ռոճիկ դասերի համար 500 ր., խմբապետութեան՝ 90 ր., և

մի վարժուհի
գիմնազիաւարտ, 26 դաս, 500 րուբլի։

Դիմել հոգաբարձութեան։
Հոգ. նախագահ՝ Մ. Մելքումեան

(ա.օ.) 591. 4—2

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ, ԶԳՈՒՇԱՑԷՔ ԿԵՂԾԻՔՆԵՐԻՑ!

Երևան են եկել մեր Սպէրմինի սակաւարժէք նմանողութիւնները, որոնք ըստ ազդեցութեան ոչ մի առնչութիւն չունեն մերինի հետ, և դեռ յաճախ նրանք պարունակում են իրանց մէջ առողջութեան համար վնասակար նիւթեր։

Նեվրաստենիայի, սեռական թուլութեան, զառամութեան, իստէրիկայի, նեվրալգիայի, սակաւարիւնութեան, բոէախտի, սիֆիլիսի, սնդիկային թժօկութեան հետեւանքների, սրտի հիւանդութիւնների (չաղութիւն, սրտի պնդախտութիւն, սրտի բաբախումն, պէրէբոյ, միօկարդիտ), զարկերակի կարծրացումի, ալկօհօլիզմի, ողնաշարի հիւանդութեան, կարուածների, հիւանդութիւններից առաջացած թուլութեան, յոգնածութեան և այլ հիւանդութիւնների ժամանակ միայն Սպէրմին-Պէլի գործածութեամբ կարելի է հասնել այն փայլուն հետեւանքներին, որոնց մասին վկայում են ամբողջ աշխարհի յայտնի գիտնականների և բժիշկների գիտութիւնները։ Հարկաւոր է ուշադրութիւն դարձնել

ՍՊԵՐՄԻՆ-ՊԵԼԻ

անուան վրա և հեռու մնալ զանազան անուններով երևան եկող բոլոր մահլամներից և հեղուկներից, որոնց սակաւարժէք. համար հրատ. ունինք առանձին բրօշիւր, որն ուղ. է ձրի՝ ՍՊԵՐՄԻՆԻ մասին եղած նոր գրական. հետ միասին։

ОРГАНОТЕРАПЕВТИЧЕСКІЙ ИНСТИТУТЪ
ПРОФЕССОРЪ Д-РЪ ПЕЛЬ и С-ья
ПОСТАВЩИКИ ДВОРА
ЕГО ИМПЕРАТОРСК. ВЕЛИЧЕСТВА
С.ПЕТЕРБУРГЪ
В.О. 7 ЛИНІЯ 18.

(П. 68382) 16—15

ԱՌԵՒՏՐԻ ԵՒ ԱՐԴԻՒՆԱԲ. ՄԻՆԻՍՏՐ. ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔՈՑ ԳՏՆՎՈՂ

ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ
Ն. Ռ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ
(Գոյութիւն ունի 1895 թ.)

Հեղինակ առեւտրական հաշւապահութեան ձեռնարկի և զանազան մասնագիտական ձեռնարկների։

Տալիս է երկու սեռի անձանց մասնագիտական առեւտրական գիտութիւն 4-ամսեայ դասընթացքում, ամենօրեայ պարապմունքներով։

Դասընթացքներում անցնում են. — Առեւտրական և արդիւնաբերութեան զանազան ճիւղերի հաշւապահութիւն, նաւթարդիւնաբերութեան և նաւթագործութեան ճիւղի հետ միասին, զանազան մեթօդներով, կատարեալ իրացումն կրկնակի իտալական սիստեմով և առեւտր. թղթակցութիւն, առեւտր. նամակագրութիւն, մուրհակային և առեւտրական իրաւունքներ, քաղաքատնտեսութիւն, վատ ձեռագրի ուղղումն։

Ոչ պարտադիր առարկաներն են՝ 1) Օտար լեզուներ, 2) Ստենօգրաֆիա (սղագրութիւն) և 3) Ռեմինգտօնի վրա գրել։

Ուսուցիչները բարձր կրթութիւն ստացած մասնագէտներ են, որոնք գործնականապէս և տեսականապէս պատրաստված են ամեն մի առարկայի համար առանձին։

Վկայագրերը տրվում են մինիստրութեան թոյլտուութեամբ։

Պարապմունքների սկիզբը սեպտեմբերի 15-ից։ Խնդրագրերի ընդունելութիւնը ամեն օր, առաւօտեան ժամը 9—11-ը, երեկոյեան 5—7-ը։ Ծրագիրը և կանոնները տրվում և ուղարկվում են ձրիաբար։ Դասընթացքներին կից հաստատված են քիչ պատրաստված անձանց համար առանձին պատրաստողական և լրացուցիչ դասարաններ ռուսաց լեզուի և թւաբանութեան համար։

Անձամբ և նամակներով դիմել՝ Тифлисъ, Учредит. Бухг. Курсовъ Н. В. Абраамяну, Николаевская, 22, Телефонъ 7—44.

(կ. հ.) 568. 0—4

ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱՍԵՆԵԿԱՅԻՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ
ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ ԿԻՑ
ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ
(XIII տարի)

Դասընթացքներում աւանդվում են. — Հաշւապահութիւն կրկնակի իտալական սիստեմով, յարմարեցված արդիւնաբերութեան զանազան ճիւղերին, առեւտր. թւաբանութիւն, առեւտր. թղթակցութիւն, առեւտրական իրաւունք, վայելչագրութիւն և ցանկացողների համար ուսուցում գրող մեքենայի վրա։

Պարապմունքների սկիզբն է 1912 թւի սեպտեմբերի 15-ին։ Դասընթացքները տեւելու են վեց ամսից ոչ պակաս։ Պարապմունքները երեկոները՝ շաբաթը երեք անգամ։

Վճարն է 40 ր. ամբողջ դասընթացքի համար։ Խնդրագրերը յանուն Թիֆլիսի Առեւտրական Դպրոցի վերատեսչի ընդունվում են դպրոցի դիւանատանը ժ. 10—1.

(հ.կ.) 576. 6—3

Առեւտրի եւ Արդիւնաբերութեան Մինիստր. տնօրէնութեան ներքոյ գտնվող

Տ. Մ. ՓԻԼՕՅԵԱՆԻ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿՈՒՐՍԵՐՈՒՄ

Թիֆլիս, Միխայէլեան պր. 24/4. Տէլէֆօն № 976.

Տալիս են երկսեռ անձերին մասնագիտական առեւտրական կրթութիւն։

Դասընթացքն աւարտողներին տրվում են ատտեստատներ։

Գործնական զբաղմունքները կատարվում են կուրսերում՝ Լոնդոնի Pitman և Պարիզի Pigier դպրոցների ձևով կազմակերպված Muster-Comptoir-ում։ Նիւթերն առնվում են բէալ կեանքից։ Առարկաներն են. ա) պարտադիր. 1) Հաշւապահութիւն (պարզ, իտալ., գերմ., ֆրանս., ամերիկական, բանկային և գործարանական). 2) Առեւտրական թւաբանութիւն. 3) Քաղաքատնտեսութիւն. 4) Օրէնսգիտութիւն (առեւտրական իրաւունք, մուրհակի կանոնադրութիւն). 5) Առեւտրական թղթակցութիւն. 6) Թւաբանութիւն համրիչի վրա. 7) Վայելչագրութիւն, արագագրութիւն (ամենավատ ձեռքի ուղղումն). բ.) ոչ-պարտադիր. 1) Օտար լեզուներ. 2) Սղագրութիւն. 3) Տակտիլօգրաֆիա (ռեմինգտօն և այլ. և 4) Առեւտր. թղթակցութիւն օտար լեզուներով։ Զբաղմունքները կատարվում են և զատ-զատ։ Ունկնդիրների թիւ շատութեան պատճառով բացվում է երկրորդ զուգընթաց բաժանմունք, որը մանաւանդ յարմար է օտարաքաղաքացիների համար։ Ունկնդիրների թիւը սահմանափակված է։ Պարապմունքների սկիզբը սեպտեմբերի 15-ին։ Խնդիրների ընդունելութիւնը առ. ժամը 10—12-ը և երեկ. 4—7-ը։ Ծրագիրը և կանոններն ուղարկվում և տրվում են ձրիաբար կուրսերի շէնքում։ Կուրսերը ֆիրմաներին յանձնարարում են հաշւապահներ, օգնականներ և առեւտր. այլ ծառայողներ՝ կուրսերի ընթացաւարտներից և իրանց ընդունակութեամբ աչքի ընկնողներից։ (Ընթացիկ տարում կուրսերն ունեցել են 228 ունկնդիր, որոնցից 42 հոգի իգական սեռից)։

Կուրսերի հիմնադիր՝ առեւտր. գիտութեան կանդիդատ
Տ. ՓԻԼՕՅԵԱՆ

(ե. հ. կ.) 555. 0—7

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ

ԴԻՒԱՆԱՏԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ
(ԼՕՐԻՍ-ՄԵԼԻՔՕՎՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑ, ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ՏՈՒՆ)

կատարում է ամեն տեսակ տպարանական աշխատանքներ, այն է՝ տպագրում է լրագիրներ եւ ամսագիրներ, գրքեր, բրօշիւրներ, բլանկներ, աֆիշաներ, ծրագիրներ, հարսանեկան հրաւիրատոմսեր, այցեքարտեր եւ այլն։

Ընդունվում են տպագրական պատուէրներ հետեւեալ լեզուներով՝ ռուսերէն, հայերէն, վրացերէն, թուրքերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, արխագրէն և լեռնականների բարբառով։ Պատուէրները կատարվում են մաքուր, ճշգօրէն և չափաւոր գներով։ Ընդունվում են նաև շտապ կատարվելիք պատուէրներ առանձին պայմաններով։

Պատուիրողների ցանկութեան համաձայն, տպարանը պատուէրները կարող է կազմել տալ, կամ բրօշիւրներ շինել, ու այնու յանձնել։

ԿԱՆ ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿ ԹՂԹԵՐ ՊՐԷՍ-ԿՈՒՐԱՆՑԻ ԳՆԵՐՈՎ։

Տէլէֆօն № 67.